

El patrimoni arquitectònic a la vila de Piera

*Una mirada panoràmica sobre la conservació dels
béns immobles pierencs catalogats*

Treball de Final de Grau
Història de l'Art

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Facultat de Geografia
i Història

Alumne: Martí Coral Fernández
Tutor: Dr. Antoni Conejo da Pena
Facultat de Geografia i Història
Universitat de Barcelona

Juny 2021

Dedicat a tots aquells que han investigat, treballat i escrit sobre la història, l'arquitectura, la cultura i l'art de la vila de Piera. Per la seva feina en aplanar el camí per a tots aquells que venim al darrere, per la seva entrega, rigor, dedicació i estima al nostre poble.

Encoratjar també a tots aquells que vulguin invertir el seu temps en la recerca, l'anàlisi i la reflexió sobre el patrimoni cultural de Piera; quelcom sovint oblidat, titllat de secundari, i menystingut.

«La cultura se crea en los pueblos y se destruye en las ciudades»

Miguel Delibes

INDEX

1. INTRODUCCIÓ	5
1.1 Preàmbul	5
2.2 Metodologia	5
2. PIERA GEOGRAFIA I HISTÒRIA	6
2.1 Prehistòria i edat antiga	6
2.2 Edat mitjana	7
2.3 Edat moderna	9
2.4 Edat contemporània	10
3. CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DE PIERA	13
3.1. Introducció a la conservació del patrimoni arquitectònic	13
3.2. Dificultats de la conservació patrimonial a Piera	14
3.3 Exemples dels principals problemes de conservació	17
3.3.1 Cablejat que tapa elements d'interès historicoartístic	17
3.3.1.1 Can Pelagalls	18
3.3.1.2 Ca la Pentinadora	19
3.3.1.3 Ca l'Americano	19
3.3.1.4 Cal Pepus de la Llorença	20
3.3.1.5 Cal Sanahuja	21
3.3.2 Edificis enrunats i/o en desús	22
3.3.2.1 La Bòbila Ventura	22
3.3.2.2 La Torre Vermella	25
3.3.2.3 Santa Magdalena de l'Estela	27
3.3.3 Esgrafiats en mal estat de conservació	29
3.3.3.1 Cal Martí de l'Estany	30
3.3.3.2 Cal Víctor Riu	31

4. CASOS D'ESTUDI	33
4.1 L'església de Santa Maria de Piera	33
4.2 Castell de Fontanet	37
4.3 Casa Sastre	41
5. CONCLUSIÓ	45
6. ANNEX	46
6.1 Converses	46
6.1.1 Conversa amb Joan Albert (maig 2021)	46
6.1.2 Conversa amb Antoni Escudero (abril 2021)	46
6.1.3 Conversa amb Vicenç Madrid (maig 2021)	48
6.1.4 Conversa amb Mossèn Carles Múñez (març 2021)	49
6.1.5 Conversa amb Neus Núñez (abril 2021)	50
6.2 Resultats de l'enquesta	51
6.3 Llista del patrimoni catalogat pierenc	56
6.4 Annex fotogràfic	59
7. BIBLIOGRAFIA	61
7.1 Bibliografia	61
7.2 Webgrafia	62

1- INTRODUCCIÓ

1.1 Preàmbul

El patrimoni arquitectònic a la vila de Piera: Una mirada panoràmica sobre la conservació dels béns immobles pierencs catalogats, parteix de la simbiosi de diferents àrees temàtiques que susciten el meu interès: la conservació del patrimoni, l'anàlisi arquitectònica i la història i la cultura de Piera; el meu poble. El germen d'aquest treball fou la restauració dels esgrafiats de la façana de Casa Sastre, que tingué lloc entre la tardor i l'hivern de l'any 2019, i que posteriorment esdevingué la temàtica per un treball titulat *La Casa Sastre de Piera*, per a l'assignatura de tercer de grau: Conservació de béns culturals. Després de fer-lo, vaig tenir molt clar que volia anar més enllà entorn d'aquesta temàtica. Sobre la taula tenia dues opcions: o bé estudiar de forma monogràfica aquesta casa senyorial de Piera i aprofundir, o bé donar varies passes enrere i aportar una mirada panoràmica i dibuixar quin és l'estat de conservació dels béns immobles catalogats. Finalment vaig creure més útil aportar una mirada general que pogués servir per diagnosticar els esculls en la conservació patrimonial pierenca i els seus dèficits, amb la voluntat idealista d'extrapol·lar part del que es planteja en aquest text a la realitat.

1.2 Metodologia

Metodològicament parlant, el treball es basa principalment en la cerca bibliogràfica, i de material visual sobre tres grans temàtiques: la conservació del patrimoni, la història, i l'arquitectura de Piera. Per fer-ho, he consultat: les biblioteques municipals de Piera i Igualada, la biblioteca de la Facultat de Geografia i Història de la UB, l'arxiu de la parròquia de Piera i l'Arxiu Comarcal de l'Anoia.

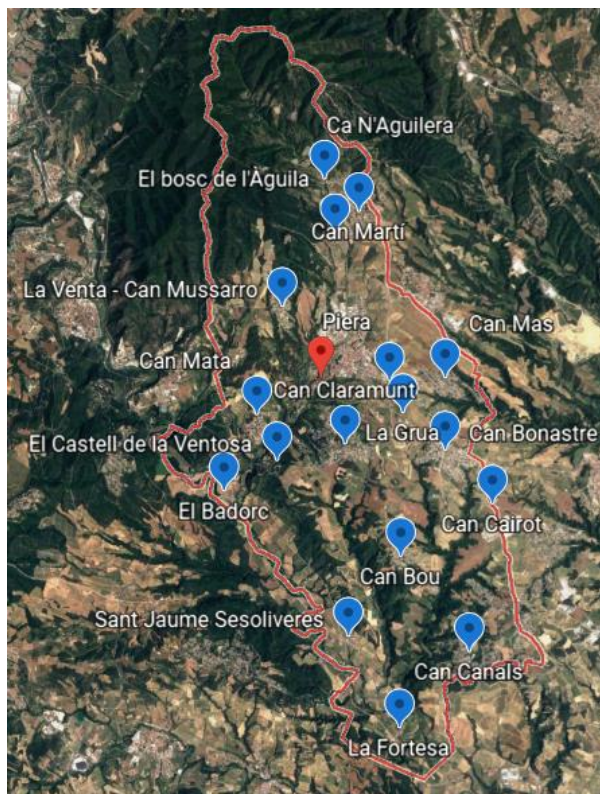
En aquest punt, em veig obligat a comentar que se m'ha negat l'accés a l'arxiu municipal de Piera en dues ocasions. Les explicacions donades per l'Ajuntament son: que l'arxiu és principalment administratiu i allà no hi ha res que pugui estar relacionat amb el meu camp de treball i, que la normativa de protecció de dades impedeix que tingui accés a certa informació de caire confidencial. Aquests són esculls que en cap cas vaig tindre a l'Arxiu Comarcal de l'Anoia. L'explicació extraoficial que vaig rebre de l'encarregada de la gestió d'aquest va ser: que allò està molt desordenat i que no sap què hi ha i què no.

Per les imatges del treball, he fet servir els fons Salvany de la Biblioteca de Catalunya, l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya, l'arxiu fotogràfic de la parròquia de Piera, la col·lecció privada de fotografies del senyor Vicenç Madrid, i l'arxiu de Televisió de Piera.

Més enllà de la cerca bibliogràfica, el treball beu molt de la investigació de camp que he pogut fer a base de converses amb fonts orals de gran interès com els senyors Antoni Escudero o Vicenç Madrid, veïns il·lustres de la vila, entre d'altres. També s'empra una enquesta realitzada per copsar quin és el coneixement, el valor i l'opinió que donen els pierencs sobre el nostre patrimoni. Per acabar, he de destacar l'anàlisi, l'observació i la valoració in situ que he pogut fer de tots els edificis que esdevenen casos d'estudi. Poder observar a diari allò que estudies és un avantatge i un privilegi que posa les coses molt i molt fàcils.

2- PIERA, GEOGRAFIA I HISTÒRIA

Piera és una vila ubicada al sud-est de la comarca de l'Anoia, inserida entre la depressió Penedès-Vallès-la Selva i els peus de la serralada Prelitoral. El terme municipal s'estén en 57,2 km² i hi viuen 16.134 habitants¹ repartits en vint-i-una entitats de població. Limita al nord amb Castellolí i El Bruc, al nord-est amb Hostalets de Pierola, a l'est amb Masquefa, al sud-est amb Sant Llorenç d'Hortons, al sud amb Sant Sadurní d'Anoia, al sud-oest amb Torrelavit, a l'oest amb Cabrera d'Anoia i al nord-oest amb Vallbona d'Anoia i la Pobla de Claramunt.

Il·lustració 1: Mapa del terme municipal de Piera amb els seus diferents nuclis poblats (Foto: earth.google.com)

Pel que fa al medi físic, Piera destaca per l'abundància en argiles; és per això que al llarg dels anys l'elaboració de ceràmiques o teules han estat una activitat econòmica important a la vila, de la mateixa manera que l'agricultura. Tot i la manca de flux d'aigua continu, ja que el riu Anoia queda lluny del nucli poblat, la terra és fèrtil gràcies a la gran quantitat de fonts que vesteixen els entorns de la vila i la multitud de torrents que la creuen, entre els més destacats: la Riera Guinovarda, la Riera del Gall Mullat o la Riera de Ca N'Aguilera. Al nord de la vila, a la zona de Ca N'Aguilera, El bosc de l'Àguila i Can Martí, trobem una zona muntanyosa on destaquen turons com el Turó de l'Avellana, que s'alça a 700m sobre el nivell del mar, mentre que al sud de la vila, a la Fortesa i Sant Jaume hi trobem les planes formades pel riu Anoia que

generen un sòl fèrtil i terrenys conreables a 150m sobre el nivell del mar. L'orografia de la resta de la vila està marcada pel curs de les rieres ja esmentades. Pel que fa a l'agricultura hi predominen conreus de vinya i cereal.

generen un sòl fèrtil i terrenys conreables a 150m sobre el nivell del mar. L'orografia de la resta de la vila està marcada pel curs de les rieres ja esmentades. Pel que fa a l'agricultura hi predominen conreus de vinya i cereal.

2.1 Prehistòria i edat antiga

Els primers pobladors de Piera els trobem a l'extrem sud-oest a la vora del riu Anoia. En aquesta zona es van establir diversos assentaments provisionals aprofitant les condicions favorables que aportava la llera del riu com a font d'aigua potable i abeurador de fauna. La presència d'aquests grups la testimonia un seguit de troballes arqueològiques de diferents eines i ceràmiques datades entre el paleolític superior, el neolític i el calcolític, a la zona de La Fortesa i El Castell de la Ventosa.²

Entre els segles VII – I aC van haver-hi nombrosos assentaments ibèrics al terme municipal, també a prop del riu Anoia, a Sant Jaume Sesoliveres, i a torrents com la Riera Guinovarda. Tot i així, el poblat més important estigué ubicat a prop de l'actual castell de Fontanet; fonts

¹ Xifres segons l'IDESCAT (2020): www.idescat.cat/emex/?id=081614

² Llongueras, M., Ferrer, P., Campillo, D., & Martín, A. (1981). Enterrament campaniforme a la Cova de la Ventosa (Piera, Anoia). *Ampurias*, 43, 97–111.

imprecises l'ubiquen sota la muralla i els jardins del mateix castell.³ Malgrat la imprecisió sobre aquest possible poblat, s'han trobat restes ceràmiques a prop del cementiri de Piera i als camps de la rodalia (a 300 metres del castell) que certificarien la presència d'aquest assentament. Es tractaria d'un *oppidum* que aprofitaria l'orografia del terreny, un risc argilós elevat i fàcilment defensable, encastat entre dos torrents.⁴

Durant la romanització de la península, tenim pocs testimonis materials que ens indiquin un assentament rellevant al territori de Piera. Tanmateix, a Sant Jaume de Sesoliveres, als voltants de l'església actual, es van trobar indicis d'un petit assentament. A més a més, en època romana, Piera era creuada per almenys 3 camins, un d'ells el que connectava Lleida i Barcelona passant per Martorell. La traçada d'aquest camí es correspon aproximadament amb l'actual eix viari principal. Fonts orals asseguren que, durant una remodelació del pati de la Torre del Sr. Millan, es trobà una tomba de coberta de *tegulae* d'època romana. Aquest fet resulta plausible ja que, aquesta torre estava situada al carrer Sant Cristòfol, que coincideix com ja hem esmentat, amb una antiga via romana.

2.2 Edat mitjana

Amb l'ocupació musulmana de la península, Piera es va convertir en una zona fronterera, aquesta peculiaritat generà inestabilitat demogràfica al territori, ja que alguns pobladors varen decidir fugir cap a terres més segures; en canvi altres van decidir vindre a la recerca d'oportunitats. La zona d'ocupació en aquest moment encara es mantenia al pla del cementiri on es van trobar sitges d'aquesta cronologia aproximada.

Aquest espai fronterer es va regularitzar amb el pas del temps i amb l'aparició de castells termenats a l'inici del segle X. La casa vescomtal de Barcelona va ser la que en primera instància ocupà aquestes valls del sud de l'Anoia i els peus de Montserrat. Primerament amb els castells de Subirats i Bonifaci; i posteriorment, amb el Castell de Fontanet, a Piera. Aquest englobava en un inici un ample territori amb poblaments agrícoles heterogenis. Dels 200km² inicials, al segle XI el domini del Castell ja fou de 57km², l'extensió de Piera avui en dia.

Al llarg del segle XI la zona va créixer en conreus i en població fruit d'una important millora agrària. Paral·lelament, creixen les tensions polítiques entre la casa comtal i la casa vescomtal de Barcelona. Piera fou un actiu important dins de les possessions de la casa vescomtal per la seva ubicació a la frontera, i el seu creixement econòmic. No obstant això, la casa comtal de Barcelona va anar adquirint possessions a Piera per incrementar la pressió sobre els seus rivals polítics. Finalment, als darrers anys de segle, ambdues cases es varen intercanviar Piera per Pierola, d'aquesta manera Piera passà a mans dels comtes de Barcelona.⁵

El segle XII portarà creixement econòmic i consolidarà els nuclis poblats de Piera, ja que abans la població estava escampada en masos aïllats. Les zones de la vora de l'Anoia com el Badorc o Sant Jaume estaran ja definides, malgrat tenir entitat pròpia, estaran molt lligades a Piera, que va desenvolupar la zona de l'església i el castell, assoliren en aquest moment un auge en importància i desenvolupament gràcies a la seva ubicació estratègica.

³ La muralla i els jardins es van construir en una profunda intervenció neomedieval l'any 1916

⁴ El topònim romà d'aquest poblat fou *Castrum Apiaria*, registrat per primer cop al 1056 en un document de la Corona d'Aragó (castell en un abeller) d'*Apiaria* deriva el nom actual de Piera. (Font: Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya, 2017 <https://www.icgc.cat/icgcwebfiles/nomenclator/anoia/piera.pdf>)

⁵ Sabaté, F. (1999). Formació, Ocupació i Transformació de la Frontera (711–1063). *Història de Piera* (pàg. 112–136). Pagès Editors.

Per Piera hi creuaven dos camins importants: el que comunica l'est de Barcelona amb Cervera, que posteriorment ho farà amb Lleida i amb Aragó; i l'eix que connecta nord-sud, i arriba a la Granada del Penedès on hi havia un centre de comerç important; posteriorment aquest eix nord-sud comunicarà les ciutats de Vilafranca del Penedès amb Manresa. Aquesta situació privilegiada va fer augmentar la població i el desenvolupament urbanístic i li donà l'estatus de Vila. El nucli entorn a l'església cresqué formant una important sagrera, de la

Il·lustració 2: Espais d'ocupació i expansió de Piera al segle XII (Foto: earth.google.com)

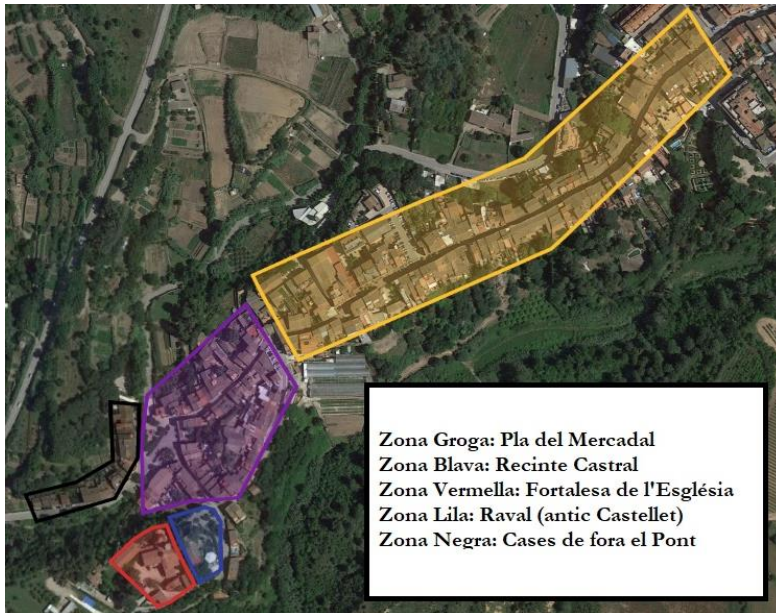
mateixa manera que cresqué l'entorn del castell. Aquesta situació de lloc de trànsit fou propícia per establir-hi un mercat fora muralles. La zona designada fou una plana a uns quants metres del Castell: El Pla del Mercadal, la zona avui dia encabida entre la Plaça del Peix i la Plaça Joan Orpí. L'espai que separava el Pla del Mercadal de la Sagrera i el Recinte Castral estava dedicat al conreu i s'anomenava Castellet.

L'establiment del mercat generà un auge econòmic i demogràfic a la vila, que va repercutir en l'edificació de

noves construccions i remodelació de les que ja havia. Piera en aquest moment adquirí un rol de capitalitat a la zona i fou un gran centre de comerç. El moment d'auge urbanístic provocà l'especulació i l'enriquiment dels terratinents, famílies acomodades de Piera i l'església que tenia grans possessions a la zona. En aquest moment altres institucions eclesiàstiques com la comunitat canonical de la catedral de Barcelona o el monestir de Sant Cugat, incrementaren la seva influència a Piera.

Durant l'època baix medieval l'estratificació social cresqué a Piera entre els habitants de la vila i els masos, creant dos contextos econòmics i socials diferents que generaren aquesta ambivalència entre una societat vilatana i una societat rural. Un dels signes d'aquest privilegi vilatà és que a mitjans del segle XIV, algunes famílies terratinents de la vila van enviar els seus fills a estudiar dret a l'Estudi General de Lleida⁶. El desenvolupament econòmic al llarg dels segles XIII i XIV és tant que va atraure un grup de jueus que vivien en un call ubicat en un dels carrers més dinàmics del Mercadal. Aquest, cresqué molt seguint l'espai que queda delimitat entre dos torrents: el del Gall Mullat i el de Comelles.

⁶ Sabaté, F. (1999). La puixant vila de Piera (1196-1431). *Història de Piera* (pàg. 171). Pagès Editors.

Il·lustració 3: Espais d'ocupació i expansió de Piera al segle XIII i primera meitat del XIV (Foto: earth.google.com)

Riera Guinovarda i fer cases més enllà del pont. La zona de la sagrera es va densificar i la seva ubicació al costat del castell, en alt i emmurallada va fer que se la conegués com a Fortalesa de l'Església.

Durant els segles XIII i XIV hi hagué un ball de dominis jurisdiccional; Jaume I, que era el senyor de la zona, l'any 1231 escollí el castell de Fontanet com a residència reial per a estances puntuals i estances llargues. Anys més tard, el 1276, el mateix Jaume I cedí els drets jurisdiccional al monestir de Poblet, que serien retornats a la corona al 1291. Entrats ja en el segle XIV, el vescomte de Cardona esdevindrà el senyor de Piera, fins que el 1320 tornà un altre cop a la corona, que els cedí al monestir de Pedralbes. El 1369 els drets sobre el territori els tingué el comte de Trastàmara; el 1380 la branca siciliana dels Montcada; el 1383 el comte d'Urgell, fins que passaren de nou a la reialesa, que els va vendre de nou a Pedralbes l'any 1431. Sense oblidar altres institucions que tingueren un fort domini i influència per la seva relació amb els municipis propers, com foren els monestirs de Sant Cugat i de Montserrat, que tingueren moltes possessions a Piera i a les rodalies.

2.3 Edat moderna

Piera en època moderna seguia com una vila important demogràficament parlant dins del territori, malgrat això era un territori eminentment rural. Segons escrivien viatgers de l'època als segles XV i XVI: Piera era una vila ubicada entre zones boscoses i en un entorn feréstec, amb els conreus ubicats únicament a les immediateses de la vila i una agricultura de subsistència. En aquest moment, no hi havia ni edificacions importants a la vila ni cases grans. Es calcula que el 60% de la població es dedicava a la pagesia, no només ho feien en masos, sinó que la majoria podien viure a la vila gràcies a la proximitat dels conreus a la zona urbanitzada. Malgrat això, a mitjans del XVI, es comptabilitzen una cinquantena de masos al terme de Piera amb una barreja de conreus entre cereals, vinya i olivera.

Piera estava sota el domini baronial del monestir de Pedralbes; arribats al segle XVI la insatisfacció dels pierencs es va fer palesa i es van fer reclamacions per tal de tornar a la jurisdicció reial. Fins i tot, l'any 1531, es van entrevistar amb Carles I per deslliurar-se del delme que havien de pagar al monestir. La trobada no va anar com els habitants esperaven i

Aquesta expansió s'inclogué dins dels murs amb la nova muralla que es va construir al segle XIV que anava des del Portal del Romanyà a l'actual plaça de la Creu, el que avui en dia determinem com a nucli antic de la Vila.

Aquest creixement iniciat als darrers anys del segle XIII, i consolidat durant la primera meitat del XIV; també afectà la zona entre el Mercadal i la Zona Castral, el Castellet on s'hi edificaren cases, aquest espai s'anomenà Raval. També es construí un pont que permetia creuar la

aquestes desavinences amb Pedralbes no es van solucionar fins al 1607, que va tornar a domini reial, no sense abans haver de pagar una gran quantitat econòmica a mode de compensació al monestir.

A finals del segle XVI, a Piera va haver-hi una lleugera prosperitat econòmica gràcies a una millora agrària i un augment demogràfic, que va fer emprendre algunes obres: com la proliferació d'habitatges al Raval superior, al nord-est del Mercadal, (més enllà de l'actual Plaça de la Creu) així com la construcció d'un edifici important com la Casa de les Voltes.⁷

Il·lustració 4: Portal del Romanyà, que separava el Mercadal del Raval Inferior, 1914 (Foto: Fons fotogràfic Salvany, Biblioteca de Catalunya)

Durant el segle XVII, el centre econòmic de la vila passà del Mercadal al Raval inferior, on s'hi van instal·lar els tallers i els habitatges dels menestrals de la vila. Malgrat això, el Mercadal mantingué el mercat i la gran part de la població.

L'església en aquest moment gaudia d'un gran paper en la vida local, amb la possessió d'una gran multitud de terres a sobre d'una enorme influència en la població. El 1631 fruit del canvi en la religiositat del concili de Trento, la parròquia disposava de 13 altars amb noves devocions com la del Roser. Cal sumar-hi la capella del Sant Crist que es faria cap a finals de segle en motiu del vot de poble del 28 d'abril de 1688.

Com s'ha dit, Piera era creuada pel Camí Reial, i per tant, transitada per molts viatgers que feien nit a masies com La Venta. Aquest trànsit va afavorir una mica l'economia de la vila, malgrat que va

propiciar la presència de multitud de bandolers per aquestes terres.

A partir del segle XVIII, hi va proliferar el cultiu de la vinya establint un canvi de paradigma en l'agricultura. Es va passar d'una de subsistència a una de mercat. Aquest auge agrari va fer créixer les masies i va fer augmentar moltíssim els cultius ja que eren enormement productius. El creixement econòmic és acompanyat d'un creixement urbà que passà per l'enderroc del portal d'En Selva per poder fer créixer la vila cap al Raval superior i pavimentar amb llambordes el camí reial en el seu pas pel Mercadal. En aquest moment també es construeix la casa més sumptuosa de la vila, Casa Sastre.

2.4 Edat contemporània

L'inici de l'edat contemporània a Piera és marcat per aquest creixement agrari que es va iniciar al segle XVIII, malgrat això els nous temps i l'auge de la indústria del XIX arriba molt debilitat a Piera. No serà un cas aïllat, sinó que a la comarca també costarà de quallar la industrialització. El principal problema fou la impossibilitat de fer-hi arribar el ferrocarril. A mitjans del segle XIX la indústria a Piera es reduïa a una cinquantena de telers senzills i una petita indústria paperera que ocupava a 40 obrers. El projecte de ferrocarril, que havia d'unir Igualada i Martorell passant per Piera, no es va començar a plantejar fins a 1855, i després de nombrosos intents frustrats no es va construir fins al 1892.

Políticament la primera meitat de segle i fins ben entrada la segona va ser una època inestable, no tan sols a Piera sinó a Catalunya i a Espanya. La fi de l'Antic Règim, la Guerra del Francès,

⁷ Casals, A. (1999). Segles XVI-XVII. *Història de Piera* (pàg. 267). Pagès Editors.

les diferents Guerres Carlines i la alternança entre liberals progressistes i moderats també va afectar a la societat de Piera, frenant-ne el seu desenvolupament econòmic i essent front de guerra en les ja esmentades Guerres Carlines. A més a més, l'arribada de la plaga de la fil·loxera que va destruir els conreus vitícoles i els conflictes dels rabassaires va incrementar encara més aquesta crisi del sector agrari.

Amb la vinguda del segle XX, es viu un dualisme a la vila; malgrat que seguia havent-hi una crisi agrària, l'arribada de l'electricitat va permetre l'aparició d'un petit fenomen industrial així com un creixement de força col·lectiva del poble amb l'aparició associacions sindicals i culturals que vestiran de vida el poble. L'any 1921 nasqué el Casal Català, que fou rellevat anys més tard pel Foment de Piera l'any 1925, una entitat recreativa propera al catalanisme conservador. Aquest associacionisme cultural va tenir un impacte important cap a la escolarització i la alfabetització de la societat pierenca.

Pel que fa a la política, durant la dictadura de Primo de Rivera es va designar un nou alcalde amb l'objectiu de retronar el poder local als grans propietaris que havien abandonat el catalanisme, que havia estat incipient el la Piera d'abans de la dictadura. Aquesta persecució catalanista no va cessar fins a la proclamació de la II República; amb aquesta, van arribar les polèmiques a Piera per la desvinculació de l'Ajuntament amb l'ens eclesiàstic. La vinculació del republicanisme amb el moviment rabassaire va accentuar la polarització política, que va culminar en grans protestes a Barcelona amb una gran quantitat de manifestants pierencs.

A l'inici de la Guerra Civil, el més rellevant a Piera va ser una gran resposta anticlerical que es va materialitzar en l'explosió d'una bomba al convent de la Divina Pastora, en la crema de l'Església de Santa Maria de Piera i la destrucció de la imatge del Sant Crist⁸. Molts camps i moltes indústries de Piera van ser col·lectivitzades per pagesos i obrers, i aquests moviments revolucionaris van costar la vida d'alguns. A poc a poc, l'impuls revolucionari es va anar apagant i va sorgir la quotidianitat i la cruesa de la guerra; amb l'arribada de la notícia de diversos morts al front i de refugiats, la guerra portarà dificultats en l'abastiment d'aliments i l'increment de robatoris. El 23 de gener a primera hora del matí, les tropes franquistes van ocupar Piera sense cap tipus de resistència.

El nou Ajuntament ratificat per la Guàrdia Civil es va encarregar de gestionar subministraments i d'arreglar els desperfectes de la guerra, així com d'introduir progressivament la simbologia del bàndol guanyador a Piera. La repressió es va viure a petita escala ja que els més vinculats amb el bàndol republicà van marxar a l'exili, malgrat això, es van afusellar tres pierencs: Ramon Penas, Josep Buil i Alexandre Matas.⁹ La nova imatge del Sant Crist es va refer l'any 1941 imitant l'antiga cremada set anys abans.

Els anys 40 van estar marcats per una dura postguerra i un seguit de desavinences entre l'administració local i la *jefatura local* de la Falange. Aquests anys marquen no una evolució demogràfica a la vila, sinó una involució que dificultava encara més la solució als problemes com el subministrament d'aigua i la construcció de carreteres per comunicar els pobles el Bedorc i Sant Jaume amb Piera. Als anys 50, moltes activitats agrícoles encara es feien de manera molt tradicional, i la construcció d'equipaments com la piscina o la biblioteca van venir des d'iniciatives privades. La situació econòmica era molt precària perquè hi havia molt poca indústria i la vila era encara eminentment agrària.

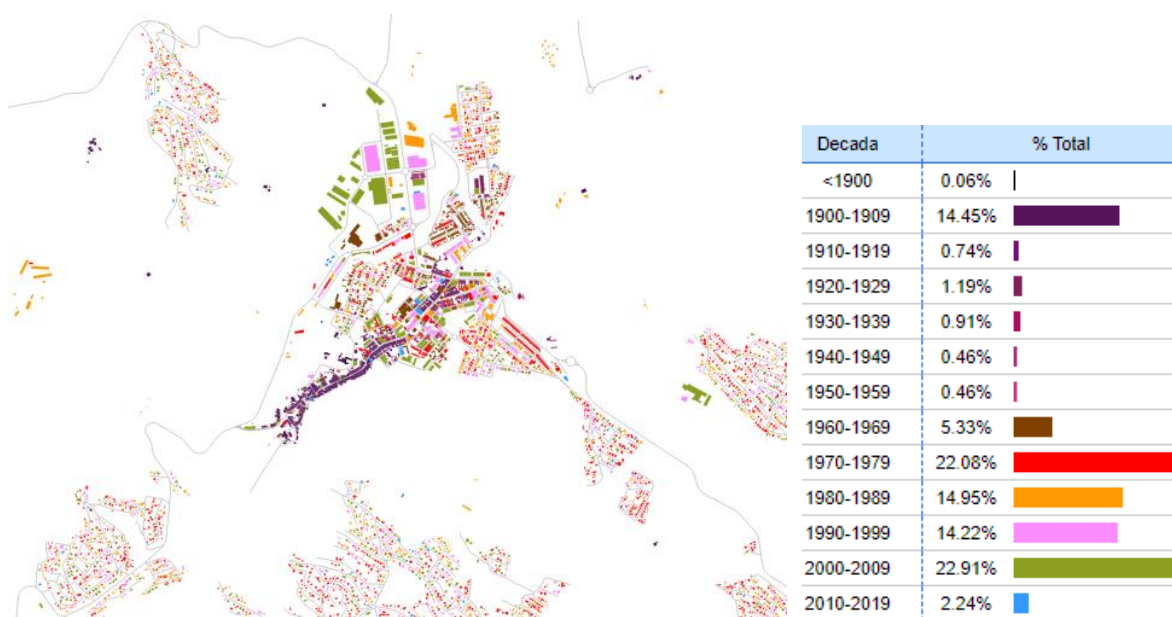
⁸ Andreu de Palma de Mallorca, P. (1942). *Santa Maria de Piera, Notas Históricas*. pàg. (87-114) Tallers Tipogràfics Pere Bas Vic.

⁹ Santacana, C. (1999). *La irrupció del món modern: crisi agrària i conflictes socials (1890-1960)*. *Història de Piera* (pàg. 361). Pagès Editors.

El canvi de paradigma arriba a partir dels anys seixanta amb el *desarrollismo*. La bonança econòmica a l'estat espanyol, l'arribada d'immigrants des d'Andalusia o Extremadura i el desenvolupament industrial del Principat; van permetre que la nova classe mitjana es pogués permetre un habitatge en propietat i fins hi tot una segona residència. Aquesta oportunitat la van aprofitar grans terratinents pierencs per edificar a partir dels anys 70. La pressió urbanitzadora anava més ràpida que els plans urbanístics de l'Ajuntament, i per això es van configurar tantíssimes urbanitzacions i tan disperses entre el municipi; moltes d'elles sense un bon equipament, com clavegueram o asfaltatge. Aquest fenomen es va viure replicat a municipis contigus com Masquefa i Hostalets de Pierola.

El baix preu de els terrenys va afavorir que Piera es convertís en una vila d'estiueig. La proximitat amb Barcelona i la millora de les comunicacions va propiciar que moltes d'aquestes segones residències esdevinguessin residències permanents.

Si m'ho permeten, el meu cas és arquetípic i *replicable* en moltes famílies pierenques: la família del meu pare eren d'Hospitalet i es van comprar una casa per estiuejar a Piera; la família de la meua mare era de l'Eixample i també van comprar una altra casa d'estiueig a la vila. Aquesta segona generació, la dels meus pares, ja es van quedar a viure definitivament a Piera. Així s'explica com amb 60 anys una vila agrària de 3.000 habitants passa a ser una vila residencial de 16.000.

Il·lustració 5: Mapa d'edificacions a Piera per dècades. (Foto: forociudad.com)

3- LA CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DE PIERA

3.1 Introducció a la conservació del patrimoni arquitectònic i monumental

Segons la llei 9/1993 del patrimoni cultural català, es considera patrimoni cultural català tots aquells bens mobles i immobles relacionats amb la història i cultura de Catalunya, que pel seu valor històric, arqueològic o artístic, entre d'altres; mereixen una protecció especial perquè puguin ser gaudits pels ciutadans i transmesos en les millors condicions a les generacions futures.¹⁰

Aquesta llei; classifica els béns immobles en dues modalitats: els béns culturals d'interès nacional (BCIN) i els béns culturals d'interès local (BCIL), distinció que es fa segons la seva rellevància. Els BCIN els declara la Generalitat de Catalunya d'ofici, o bé per instància d'una administració pública o de qualsevol persona física o jurídica.¹¹ La declaració dels BCIL recau en el ple de l'ajuntament per a municipis superiors als cinc mil habitants o al ple del consell comarcal per als municipis de fins a cinc mil habitants. Tot amb un informe favorable d'un tècnic en patrimoni cultural.¹²

Pel que fa als monuments, segons la Carta de Venècia de 1964,¹³ la noció de monument la comprèn la creació arquitectònica aïllada o el conjunt, que dona testimoni a una civilització, o un esdeveniment històric. Ja sigui una gran creació o una creació modesta. En l'esmentat document també s'hi recullen els motius pels quals aquest patrimoni historicoartístic s'ha de protegir: és un testimoni viu de les tradicions [...] es considera un patrimoni comú per a les noves generacions que som responsables de salvaguardar. Per fer-ho, tenim mètodes com la conservació i la restauració, que de nou, la Carta de Venècia explica en que consisteixen esmentades pràctiques: la conservació i restauració de monuments constitueix una disciplina que avarca totes les ciències i totes les tècniques que puguin contribuir a l'estudi i la salvaguarda del patrimoni monumental.¹⁴

Es tracta doncs d'una amalgama de disciplines englobades sota el cartell de conservació i restauració amb l'objectiu de salvaguardar el patrimoni. Podem distingir diferents graus d'intervenció sobre un edifici: la preservació, la conservació, la restauració i el manteniment.¹⁵

La preservació consisteix en el conjunt de mesures l'objectiu del qual és prevenir el deteriorament dels béns immobles. Aquesta acció és la que ha de procurar minimitzar l'impacte del pas del temps en un monument realitzant intervencions contínues en pro de mantenir sempre l'edifici en les millors condicions possibles. La conservació consisteix en

¹⁰ DOGC num.1807, d'11/10/1993, article 1.

¹¹ DOGC num.1807, d'11/10/1993, articles 7 i 8.

¹² DOGC num.1807, d'11/10/1993, article 17.

¹³ També coneguda com Carta Internacional per la Conservació i Restauració de Monuments i Llocs és un document signat a Venècia l'any 1964 en motiu del II Congrés Internacional d'Arquitectes i Tècnics de Monuments Històrics, on s'estableixen uns principis comuns que han de seguir la conservació i restauració.

¹⁴ ICOMOS. (1964). Carta de Venècia 1964 - ICOMOS. [icomos.org. https://www.icomos.org/charters/venice_sp.pdf](https://www.icomos.org/charters/venice_sp.pdf)

¹⁵ Terán Bonilla, J. A. (2004). Consideraciones que deben tenerse en cuenta para la restauración arquitectónica. *Conserva*, 8.

l'aplicació de procediments tècnics amb la funció d'aturar aquells agents d'alteració de l'estabilitat de l'edifici, així com impedir que sorgixin nous agents de deterioració d'aquest. La restauració és la intervenció que busca recuperar una lectura de conjunt i una unitat formal del bé immoble sense falsejar-lo i respectant la seva historicitat. A l'últim, el manteniment és el procediment pel qual es vol evitar que l'edifici intervingut torni a deteriorar-se, és aquest el que es farà sempre en darrer terme.

Parlant específicament de la restauració diferenciem varis tipus de restauració: l'alliberament, és a dir, l'eliminació d'elements afegits al monument que no aporten cap valor ni artístic ni històric; la consolidació, o aquella intervenció que aporta solidesa als elements; la reestructuració, que pretén retornar l'estabilitat perduda; i a l'últim, la reintegració que pretén tornar a una unitat elements arquitectònics mutilats o deslocalitzats.¹⁶

Abans de qualsevol intervenció calen uns passos previs que garanteixin el bon funcionament del bé cultural: cal en primer lloc un estudi històric de l'element a intervenir, car és important conèixer l'edifici, les característiques que el fan rellevant, les seves vicissituds i quines han estat les intervencions prèvies; després cal una anàlisi física de quines són les problemàtiques de conservació que presenta el monument, ja que és necessari saber quin és el problema per a poder posar-hi una solució; i a l'últim la neteja, tots els edificis s'embruten i rentar-los revela quina és la veritable cara de l'edifici.

A més a més, abans d'intervenir-hi, hem de tenir en compte uns principis teòrics. Hi ha d'haver un respecte per la historicitat de l'edifici i un respecte pels seus valors culturals. La restauració no ha de proscriure alguns moments històrics, i ha tenir, parafrasejant a Roberto Pane, una "estratificació històrica."¹⁷ La restauració mai no pot falsejar parts o formes perdudes; si l'edifici requereix la integració d'una part nova, aquesta ha de ser distingible de la resta. Un altre principi és el respecte a la patina que adquireix l'edifici amb el pas del temps i que li atorga un valor propi. Un altre principi a tenir en compte és que no s'ha de desvincular l'edifici amb els elements del seu lloc d'origen. A l'últim, és necessari escollir tècniques i materials que siguin reversibles per tal que es pugui recuperar l'estat previ del monument si estudis o criteris posteriors demostrin que la intervenció és inadequada.¹⁸

Cada intervenció en un edifici ha d'estar degudament documentada per a facilitar la tasca hipotètiques intervencions posteriors.

3.2 Dificultats de la conservació patrimonial a Piera

Tal com s'ha dit al inici, Piera compta amb vint-i-una entitats de població, amb un nucli central, barris i pobles que vesteixen l'enorme terme municipal de 57km². Aquesta extensió és desmesurada tenint en compte que el terme municipal de poblacions veïnes més grans, com el d'Igualada és de 8km², el de Martorell de 12km², el d'Olesa de Montserrat és de 16km² o el de Vilafranca del Penedès de 19km².¹⁹

Aquesta extensió aporta moltes coses bones i altres de no tan bones. Existeix una disgregació important que complica l'atenció i la intervenció sobre el patrimoni i que no afecta tan sols a la conservació monumental, sinó a la vida en general dels pierencs. Tant és així, que en els últims 15 anys el debat sobre la falta d'atenció de recursos en els diferents nuclis poblats de la vida, ha estat en primera plana. Prova d'això és la creació de la plataforma veïnal del

¹⁶ Terán Bonilla, J. A. (2004). Consideraciones que deben tenerse en cuenta para la restauración arquitectónica. *Conserva*, 8.

¹⁷ Pane, R. (1959). *Città antiche, edilicia nuova*. Scientifica Italiana.

¹⁸ ICOMOS. (1964). Carta de Venecia 1964 - ICOMOS. [icomos.org](http://www.icomos.org).

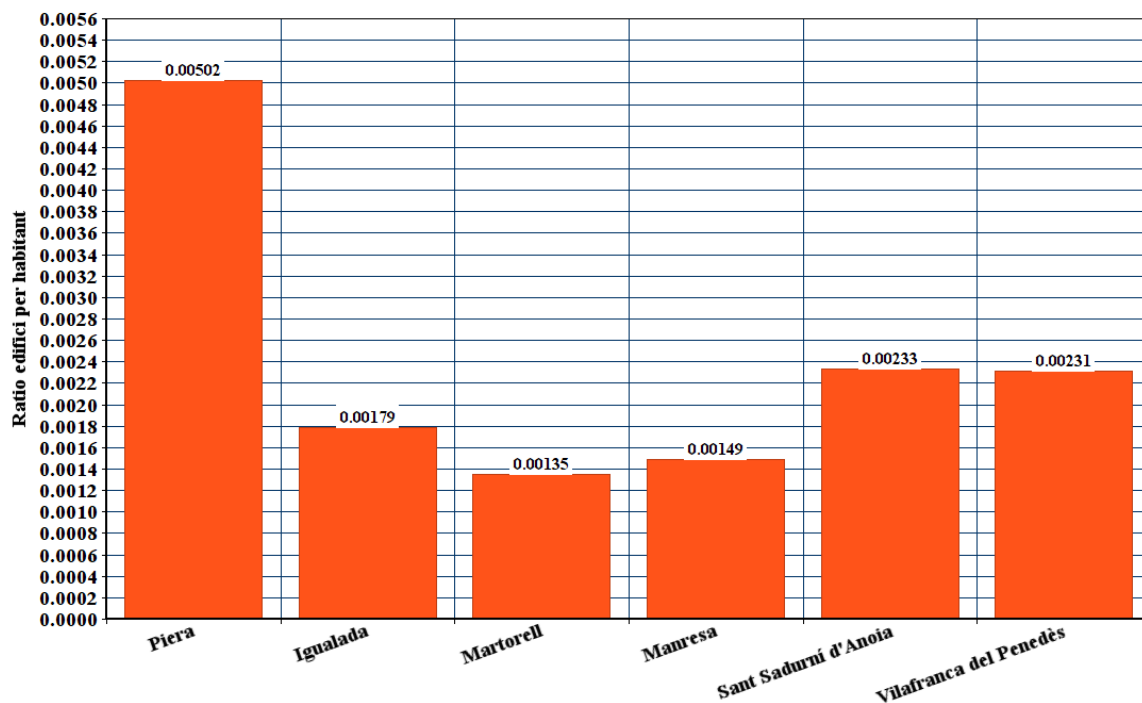
https://www.icomos.org/charters/venice_sp.pdf.

¹⁹ Xifres segons l'Idescat: <https://www.idescat.cat/emex/?lang=es>.

diferents barris anomenada *Barris Piera*, que declaren sentir-se abandonats per l'Ajuntament i de les males condicions de parcs i de carrers dels diferents indrets perifèrics al nucli central.²⁰ El problema és de base, ja que 50 anys enrere, la creació d'aquests barris es va fer de forma poc planificada i sense tenir en compte infraestructures bàsiques com clavegueram o un bon asfalt. Aquesta disseminació dels nuclis poblats té un efecte negatiu també en l'àmbit social, per la poca cohesió entre els veïns d'un nucli a l'altre, i per la poca participació en les festes i actes culturals.²¹ Això es tradueix en sentiment de pertinença baix que motiva la desconexió sobre la història, cultura i patrimoni pierencs. Sense aquests factors és complicat que des de les institucions públiques locals es valori i es prioritzi la conservació patrimonial. Hi ha moltes coses a fer, els diners són els que són, i habitualment el patrimoni queda a la cua. Tot i així hi ha exemples positius de com l'interès veïnal és imprescindible per afrontar intervencions: Santa Creu de Creixà, una petita església del segle XI ubicada entre Can Canals i La Fortesa, ha estat la cara i la creu pel que fa a la conservació del patrimoni. L'any 2019 es va beneir la nova campana que es va instal·lar a l'església comissionada pels veïns d'aquests dos barris, que pretenia celebrar el mil·lenari de l'església. La notícia positiva la segueix una de negativa: la nit del 31 de maig a l'1 de juny de 2021, Santa Creu de Creixà va ser objecte d'un acte vandàlic en el que es va robar aquesta campana. Aquest desafortunat incident ha de crear un precedent, i reforçar la seguretat d'aquests indrets que estan aïllats i gaudeixen de valor econòmic i patrimonial.

A més a més d'aquest terme tan extens i aquesta disposició tan heterogènia de les diferents àrees poblades, el Catàleg de béns protegits de Piera inserit al POUM (Pla d'Ordenació Urbanística Municipal) de 2018, recull 3 BCIN i 80 BCIL al municipi²². Són molts edificis a

RELACIÓ DELS BÉNS IMMOBLES CATALOGATS AMB EL CENS DE POBLACIÓ

Font: Inventari del Patrimoni Arquitectònic Català i Institut d'Estadística de Catalunya

²⁰ Barris Piera. (2018, 4 novembre). Informació sobre Barris Piera [Pàgina de Facebook]. Facebook. <https://www.facebook.com/groups/1410926209049414/>

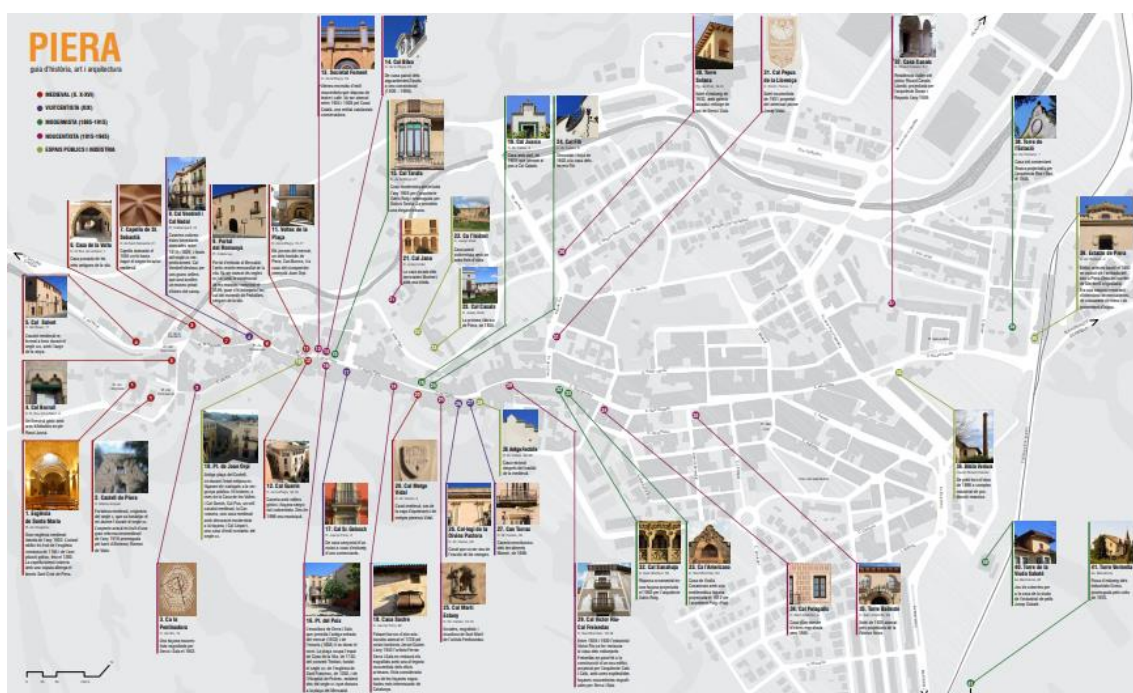
²¹ Annex: 6.1.5 Conversa amb Neus Núñez (abril 2021) pàg. 50.

²² Horcajo, M. (2018). *Catàleg de béns protegits* (POUM Piera). Ajuntament de Piera.

protegir si ho comparem altra vegada amb municipis veïns més grans en població que Piera. Una major població vol dir una major recaptació de rendes i més possibilitats econòmiques per actuar sobre el patrimoni. Tenint en compte que Piera no té cap font de recursos externa que no vinguin dels contribuents, com si que té el municipi veí, els Hostalets de Pierola (un 50% aproximadament dels seus ingressos venen de l'abocador de Can Mata),²³ aquesta ràtio tant elevada d'edifici per habitant que té Piera, només fa que dificultar-ne la conservació.

Aquests 83 edificis que, per la seva rellevància historicoartística; s'ha considerat necessària una protecció, els he separat en 8 tipologies: conjunts defensius, esglésies, cases, passatges, places, teatres, masies i indústries²⁴. Els més abundants, amb amplia diferència, són les masies i les cases, sumen un total de 63 dels 83 edificis protegits. Aquesta dada és significativa, ja que la immensa majoria d'aquests masos i cases, o bé estan habitades i són de titularitat privada, o algunes han quedat en desús. Les masies en sí generen un altre problema, que per la seva condició agropecuària es troben molt sovint aïllades i tenen un difícil accés que propicia el seu oblit tan per les institucions com pels habitants de Piera, que ben pocs les coneixen totes.²⁵ Totes aquestes masies en si mateixes ja serien objecte d'un estudi propi²⁶.

D'aquests 83 edificis esmentats només 41, menys de la meitat, estan ubicats en el nucli central de Piera, els 42 restants es reparteixen per les diferents entitats de població. De fet, la gran majoria de les 33 masies estan en aquesta rodalia, i el gruix de les 30 cases es troben al centre. Finalment, d'aquests béns immobles catalogats dins del nucli de població de Piera 26 es concentren al casc antic.

Il·lustració 6: Guia completa del recorregut arquitectònic de Piera (Foto: www.viladepiera.cat)

²³ACN. (2021, 21 març). Els veïns dels Hostalets de Pierola voten en la consulta sobre l'ampliació de l'abocador de Can Mata. *El Punt Avui*. <https://www.elpuntavui.cat/societat/article/5-societat/1942494-els-veins-dels-hostalets-de-pierola-voten-en-la-consulta-sobre-l-ampliacio-de-l-abocador-de-can-mata.html>

²⁴ Annex: 6.3 Llista del patrimoni catalogat pierenc. pàg. 56-58.

²⁵ Annex: 6.2 Resultats de l'enquesta. pàg. 51-55.

²⁶ El llibre, Escudero, A. (1981). *El terme municipal de Piera*. Autopublicació. aproxima el tema.

L'Ajuntament de Piera, l'any 2016 va decidir emprendre la museïtzació dels bens arquitectònics catalogats més emblemàtics del nucli, col·locant així 41 plafons informatius a les façanes d'aquests edificis amb una voluntat didàctica i de reclam turístic. La iniciativa ha aportat un major coneixement del patrimoni que ens envolta a tots els pierencs, així com la creació d'un recorregut arquitectònic que es pot fer a peu visitant 35 dels 41 edificis museïtzats. No obstant això, el projecte es queda en aquesta col·locació de plafons i la creació del recorregut, la gran majoria dels edificis són cases particulars l'interior del qual no té un interès històric-artístic o si el té, no és visitable, com és el cas de Casa Sastre. A més a més, aquests edificis no estan sempre en les millors condicions de conservació.

Aquest projecte ha tingut una rebuda força positiva entre la població; ja que l'enquesta realitzada per aquest treball,²⁷ revela que dels 111 enquestats, un 46'8% assegura acostumar a llegir els plafons informatius, un 38'7% ho fa de tant en tant, i tan sols un 14'4% no ho fa.

Per tal de preservar el patrimoni arquitectònic del casc antic, l'Ajuntament de Piera ha impulsat una ordenança municipal que concedeix subvencions per a la rehabilitació de les façanes del nucli antic i per la millora de l'accessibilitat dels edificis. L'ordenança, dona prioritat a atorgar aquestes subvencions a intervencions que recuperin elements inherents d'interès arquitectònic i d'ornamentació (pintures, rètols, reixes, baranes, cornises, ràfecs i portals) i també les que estiguin incloses en el Catàleg de béns protegits. Malgrat aquesta voluntat de preservació d'aquests edificis protegits, aquesta concessió no preveu més d'un 50% d'ajut en un màxim de 3.000 euros per a aquelles intervencions per solucionar patologies que afectin la solidesa i la estabilitat de la façana; 2.000 euros per aquelles intervencions per millorar l'aïllament acústic i tèrmic; 1000 euros per a reparar elements que es puguin desprendre i generin un risc per als vianants; i 500 euros per a intervencions no estructurals, tractaments superficials i pintar paraments.²⁸ Aquestes quantitats són insuficients per afrontar una intervenció feta per a professionals del sector. La manca d'ajuts suficients genera que els propietaris amb menys capacitat econòmica recorrin a empreses de construcció no especialitzades, o que simplement, no reparin els danys de les seves cases.

3.3 Exemples dels principals problemes de conservació

Un cop analitzades quines són les dificultats de la conservació patrimonial a Piera, hem agrupat els exemples principals en diferents categories que serveixen per explicar edificis rellevants de la vila que tenen problemes més o menys importants de conservació.

Començarem per aquells edificis que tenen façanes artísticament rellevants i es veuen tapades per culpa del cablejat elèctric i altres elements de la mateixa índole; seguirem amb els edificis que estan enrunats o en desús; després analitzarem les façanes estucades o esgrafiades que estan malmeses; i, per acabar, tractarem el cas particular d'un edifici que s'ha vist molt modificat amb el pas del temps, modificacions que li han fet perdre la seva rellevància patrimonial.

3.3.1 Cablejat que tapa elements d'interès històric o artístic

La disposició de cablejat de telefonia o enllumenat públic sobre elements d'interès historicoartístic no només és un mal endèmic de Piera, sinó que és quelcom que, en menor o major mesura, afecta arreu del territori. Per sort, cada cop més, existeix un moviment de

²⁷ Annex: 6.2 Resultats de l'enquesta. pàg 51-55.

²⁸ Ordenança (29) municipal reguladora de la concessió d'ajuts extraordinaris per a la rehabilitació de façanes i d'instal·lació d'ascensors dels edificis inclosos dins l'àmbit delimitat pel Pla de Barris de Piera. Disponible a <https://seu-e.cat/ca/web/piera/govern-obert-i-transparencia/accio-de-govern-i-normativa/normativa-plans-i-programes/ordenances-reguladores-i-reglaments>.

conscienciació i denúncia d'aquesta praxis, això es pot copsar a Twitter; on l'etiqueta #patrimoniclejat, ha recollit recentment alguns exemples d'aquest fenomen.

Il·lustració 7: Piulades denunciant el cablejat telefònic que embruta i fa malbé el patrimoni (Foto: twitter.com)

Amb els anys i la millora de les xarxes de comunicació, el cablejat és cada cop més abundant. La llei estatal sobre telecomunicacions del 2014; considera que la implementació de fibra òptica és un servei d'interès general, i per tant, existeixen poques limitacions a l'hora d'instal·lar cablejat a les façanes. Els edificis nous contempnen una sèrie d'infraestructures per a disposar de forma adequada aquestes instal·lacions, infraestructures que no existeixen en els edificis històrics, que son susceptibles a ser d'interès cultural.

L'impulsor d'aquest moviment reivindicatiu, August Giralt, explica a la CCMA que no hi ha cap directriu per a col·locar el cablejat en aquestes façanes, tot recau en el criteri de l'instal·lador que sovint és personal subcontractat i treballa a preu fet.²⁹

L'Ajuntament de Barcelona; respon a aquesta demanda adduint que l'ordenança municipal d'usos del paisatge urbà; dictamina que són les empreses qui s'han de fer responsables del manteniment, decòrum i seguretat d'aquestes instal·lacions.

A Piera, l'equivalent és l'ordenança reguladora de la col·locació d'antenes, aparells de climatització i altres elements assimilables a les façanes. Que, malgrat que un dels seus objectius és preservar les condicions estètiques dels immobles, no esmenta en cap cas el cablejat, com sí que ho fa amb antenes i aparells climatitzadors.³⁰ Potser la solució seria una ordenança més estricta amb l'objectiu de remeiar aquestes pràctiques que tapen, embruten i fan malbé el patrimoni.

3.3.1.1 Can Pelagalls

Un dels exemples més flagrants que podem trobar a Piera és Cal Pelagalls, ubicada al carrer Sant Cristòfol, un dels principals de la vila. Fou construïda a l'entorn del 1850 i, es va concebre com una casa entre mitgeres; després de l'enderroc de l'edifici de la dreta, va quedar en una cantonada. Originalment va ser l'habitatge d'una família de Pelagalls, a la Segarra. D'aquí ve el seu topònim popular. L'any 1940, el propietari, que era un mestre d'obres

²⁹ Carnicer, A., & Grimal, S. (2021, 2 maig). Queixes pel cablejat telefònic a les façanes que embruta i fa malbé el patrimoni. CCMA. <https://www.ccma.cat/324/queixes-pel-cablejat-telefonico-a-les-facades-que-embruta-i-fa-malbe-el-patrimoni/noticia/3093744/>.

³⁰ Ordenança (15) reguladora de la col·locació d'antenes, aparells de climatització i altres elements assimilables a les façanes. <https://seu-e.cat/ca/web/piera/govern-obert-i-transparencia/accio-de-govern-i-normativa/normativa-plans-i-programes/ordenances-reguladores-i-reglaments>.

Il·lustració 8: Can Pelagalls, 2021 (Foto: Martí Coral)

Il·lustració 9: Ca La Pentinadora, 2021 (Foto: Martí Coral)

enriquit, va encarregar a l'esgrafiador noucentista Ferran Serra, conegut com a Ferdinandus, la decoració de la casa. Aquest esgrafiador havia treballat molt a Piera i a municipis propers com Martorell³¹. Els esgrafiats combinen elements geomètrics a la planta noble amb elements naturals a la planta baixa, sobre la porta hi ha dos amoretts que sostenen un ram de flors, aquesta escena es podria llegir com una al·legoria de l'abundància. Precisament l'escena dels amoretts, la més significativa del conjunt, està parcialment tapada pel cablejat elèctric que recorre tota la façana. Per més inri, també hi ha col·locat un fanal amb el seu cablejat que embruta encara més la visió de conjunt. La ubicació d'aquest punt de llum sí que depèn exclusivament de l'ens municipal.

3.3.1.2 Ca La Pentinadora

Un altre exemple d'aquest fenomen és Ca La Pentinadora, ubicada al carrer del Sol, al Raval de Piera. És una casa entre mitgeres construïda a l'entorn de 1784, l'any 1943 va ser objecte d'una profunda reforma de la que en deriven la galeria del segon pis amb tres arcs de mig punt i una balustrada ornamentada i els esgrafiats noucentistes de la façana obra també de Ferdinandus Serra. Hi destaquen el rellotge de sol en el que s'hi pot llegir: *veritas est via meva* (la veritat és el meu camí), unes decoracions amb motius vegetals entorn a la finestra del primer pis i un medalló amb gira-sols al seu interior³². El cablejat transcorre la petita faixa que separa el primer del segon pis, embrutant la imatge de conjunt.

3.3.1.3 Ca l'Americano

Ca l'Americano és una casa entre mitgeres d'estil modernista edificada l'any 1912. S'ubica al carrer Sant Bonifaci, un dels carrers principals de la vila. Rep aquest nom perquè el seu propietari, Pere Casanoves, va ser un home que va fer fortuna a l'Uruguai i va retornar a Piera enriquit. La casa, de pedra grisa vista, destaca per les seves decoracions integrades en l'arquitectura.³³ Les

³¹ Ajuntament de Piera. (s. d.). *Piera per descobrir, Recorregut arquitectònic, Can Pelagalls*. viladepiera.cat.

³² Ajuntament de Piera. (s. d.). *Piera per descobrir, Recorregut arquitectònic, Ca La Pentinadora*.

viladepiera.cat.

³³ Ajuntament de Piera. (s. d.). *Piera per descobrir, Recorregut arquitectònic, Ca l'Americano*. viladepiera.cat.

Il·lustració 10: Ca l'Americano, 2021 (Foto: Martí Coral)

Serra i representen al·legories del món animal i pagès, els oficis de la família.³⁴ Malgrat el cablejat no cobreix cap element valuós en sí mateix, sí que es tracta d'una instal·lació poc acurada que entorpeix una bona visió de conjunt de l'edifici.

Aquests doncs, són alguns exemples pierencs d'aquesta problemàtica de convivència entre les instal·lacions elèctriques i el patrimoni històric. Malgrat tot, aquesta patologia no és ni molt menys incurable. Hi ha maneres prou econòmiques de sortejar aquests inconvenients que planteja la morfologia de cada edifici. Cal però voluntat política per legislar en aquesta direcció i cal també voluntat de les empreses per complir la norma i tenir cura del patrimoni.

Il·lustració 11 i 12: Cal Pepus de la Llorença, 2021 (Foto: Martí Coral)

³⁴ Ajuntament de Piera. (s. d.). *Piera per descobrir, Recorregut arquitectònic, Cal Pepus de la Llorença*. viladepiera.cat.

Il·lustració 13 i 14: Cal Sanahuja, 2021 (Foto: Martí Coral)

Malgrat cada cas és particular i digne d'un estudi especialitzats, sense moure's de Piera, podem trobar alguns exemples d'una bona integració del cablejat als edificis que fàcilment es *replicable* als casos exposats.

3.3.1.4 Cal Sanahuja

Cal Sanahuja, coneguda antigament com Cal Guixanet, és una casa entre mitgeres ubicada al carrer Sant Bonifaci. El que veiem avui dia és fruit d'una profunda remodelació feta l'any 1903 per l'arquitecte Antoni Sahís Roig.³⁵ És una façana modernista dividida en tres parts separades per petites faixes. Hi veiem una profunda ornamentació a base de motlures corbes i motius vegetals. Les parts planes estan estucades de forma típicament modernista amb un verd que contrasta amb el groc apagat del fons. Els emmarcaments de les finestres amb guix tenen decoracions vegetals també verdes. El cromatisme juga un paper clau en la confecció de l'edifici.

És destacable la integració del cablejat a l'edifici, aprofitant la motllura del balcó de la planta noble. Si bé encara es veuen uns cables negres, implantats recentment, veiem també la voluntat d'integració dels cables antics, que es van pintar del mateix color que el balcó. Aquesta és una solució interessant, per la seva senzillesa i facilitat tècnica i econòmica.

Una altra alternativa que es pot observar en edificis no catalogats i es extrapolable, és la de la implementació de canaletes de plàstic per a cobrir els cables.³⁶ Malgrat que no soluciona definitivament el problema, és un pedaç senzill i econòmic que ajudaria a donar una visió de conjunt més neta dels edificis protegits.

No obstant això, el referent ha de ser Casa Sastre, que per la seva façana no hi passa ni un sol cable. La instal·lació porta el cablejat per una zona on no és visible des del carrer i no embruta la façana³⁷. El camí hauria de ser aquest i fer de Casa Sastre la norma i no l'excepció. D'aquest edifici en parlarem de forma monogràfica més endavant.

³⁵ Ajuntament de Piera. (s. d.). *Piera per descobrir, Recorregut arquitectònic, Cal Sanahuja*. viladepiera.cat

³⁶ Annex: 6.4 Annex fotogràfic, fotografia 1, pàg.59.

³⁷ Annex: 6.4 Annex fotogràfic, fotografia 2, pàg.59.

3.3.2 Edificis enrunats i/o en desús

A Piera hi ha una gran quantitat d'edificis abandonats o deshabitats, molts d'ells estan protegits, però n'hi ha d'altres que no ho estan, no perquè no siguin significatius, sinó perquè el seu estat els impedeix d'estar-ho. He escollit alguns exemples rellevants i amb valor històric, artístic i monumental que no gaudeixen d'un bon estat de conservació, independentment de si estan protegits o no.

3.3.2.1 La Bòbila Ventura

Il·lustració 15: La bòbila Ventura, c.1950 (Foto: viladepiera.cat)

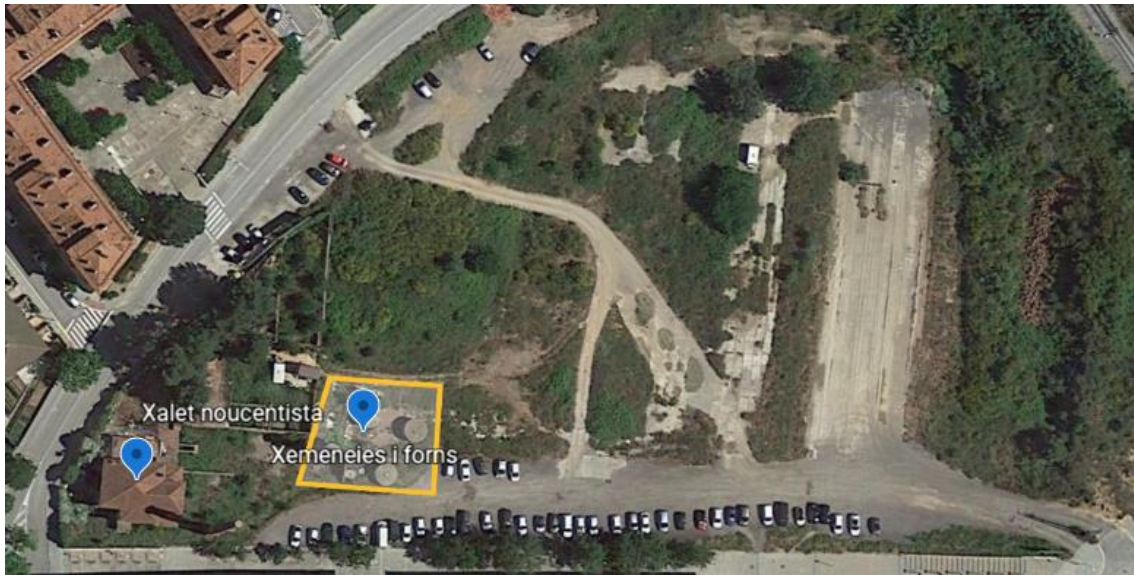
La Bòbila Ventura fou una de les majors indústries pierenques. Va estar activa durant cent anys; des de la construcció d'un primer forn per a coure maons l'any 1898, fins al seu tancament l'any 1998.

Domingo Ventura Boloix, el 1898, va construir un petit forn per coure maons i teules a la seva finca de la Carral, a tocar de l'estació de ferrocarril tot just inaugurada. L'any 1908 van adquirir un forn Hoffmann que els va permetre la cocció de maons de forma contínua sense haver d'aturar

el procés. L'any 1917 construeixen la primera torre, que originalment era circular i no va ser fins el 1928 que la van recobrir per fer-la octogonal. En aquell moment també la van elevar per fer-la arribar als cinquanta metres d'alçària. La dècada dels anys 20 i 30 del segle XX és el moment àlgid de l'empresa. Comercialitzaven la rajola de Piera, un tipus de rajola catalana que era molt popular per pavimentar terrats i galeries. És en aquesta dècada dels 20, quan els Ventura construeixen un xalet noucentista annex a la fàbrica. El 1942, ja amb el fill al capdavant, construeixen la torre petita; de uns vint-i-cinc metres d'alçària³⁸. L'obra sembla que va estar encomanada al vell dels Gabarró, una família de constructors de Piera de tota la vida³⁹. La torre petita es va construir copiant el model de la torre gran. La fàbrica va tancar l'any 1998, a l'entorn del 2000 la van començar a enderrocar, al 2002 van construir pisos aprofitant part del terreny lliure i al 2005 s'hi va intervenir per a rehabilitar les xemeneies i els forns.

³⁸ Ajuntament de Piera. (s. d.). *Piera per descobrir, Recorregut arquitectònic, Bòbila Ventura*. viladepiera.cat

³⁹ Annex: 6.1.2 Conversa amb Antoni Escudero (abril 2021). pàg. 46-48.

Il·lustració 16: Vista aèria terrenys de La Bòbila, 2021 (Foto: earth.google.com)

Avui en dia conservem les ja esmentades xemeneies, els forns d'obra que estan parcialment enrunats i el xalet noucentista, que està abandonat. Ara mateix la meitat del terreny està ocupada per matolls i males herbes i l'altra meitat funciona com un aparcament.

Les xemeneies i forns estan cercats per una tanca d'obra per evitar el pas, els matolls i vegetació ha crescut i son visibles restes de brossa com llaunes, bosses de plàstic, etc. Si bé forns i xemeneies estan protegits com a BCIL, el catàleg de bens protegits de Piera és ambigu pel que fa a la protecció del xalet. Per una banda, no adjunta fotografies ni l'inclou dins del mapa de la zona protegida, per altra banda a la descripció del bé esmenta el xalet com a part del conjunt.⁴⁰ Per la seva rellevància històrica i artística, sens dubte que hauria de ser un bé protegit, però el seu estat de conservació no és bo. És un edifici que porta una vintena d'anys abandonat i ha estat objecte de diferents actes vandàlics. Quan es va enderrocar la fàbrica i l'edifici va quedar desocupat; un dels projectes que es van plantejar per aquest espai va ser la confecció d'un museu de la ceràmica,⁴¹ el qual ha quedat en paper mullat. Realment, ubicar un museu en aquest espai seria quelcom molt positiu per al poble, que es veu mancat de cap institució museística, a la vegada que serviria per donar-hi un ús cultural a un edifici patrimonialment significatiu que es troba abandonat en una zona prou cèntrica del poble. A

Il·lustració 17 i 18: Xalet noucentista de la Bòbila, 2021 (Foto: Martí Coral)

⁴⁰ Horcajo, M. (2018). *Catàleg de béns protegits* (POUM Piera). Ajuntament de Piera.

⁴¹ Annex: 6.1.3 Conversa amb Vicenç Madrid (maig 2021) pàg. 48-49.

més a més, Piera és un poble famós per la confecció de ceràmiques; disciplina que, des del meu punt de vista, està en vies de quedar completament oblidada.

Un museu de la ceràmica serviria per dignificar aquest espai abandonat, recuperar el passat industrial de la vila, donar pervivència a l'ofici de ceramista i la tradició de ceràmiques locals, així com crear un centre cultural al poble. Penso que és necessària una institució local encarregada d'organitzar activitats culturals. No fa falta que sigui un museu de la ceràmica *stricto sensu*, pot ser quelcom més transversal que doni resposta a totes les necessitats que una vila de prop de vint mil habitants té. Municipis de la rodalia com Martorell o Capellades disposen d'aquests equipaments, mentre que Piera no els té. Deixar morir definitivament aquest xalet seria una oportunitat perduda per donar vida a la cultura al municipi. A l'últim, és evident que requeriria una forta inversió econòmica, i els diners hi són,⁴² només cal convenciment i voluntat política per fer-la.

Il·lustració 19: Forns de refractari de la Bòbila Ventura, 2005 (Foto: Vicenç Madrid)

Il·lustració 20: Forns de refractari de la Bòbila Ventura, 2021 (Foto: Martí Coral)

Il·lustració 21: Xemeneies Bòbila Ventura, 2005 (Foto: Vicenç Madrid)

Il·lustració 22: Xemeneies Bòbila Ventura, 2021 (Foto: Martí Coral)

⁴² Redacció. (2021, 4 juny). L'Ajuntament de Piera suma 8,5 milions d'euros del seu romanent al pressupost d'enguany. *Infoanoia*. <http://infoanoia.cat/lajuntament-piera-suma-85-milions-deuros-romanent-pressupost-denguany/>.

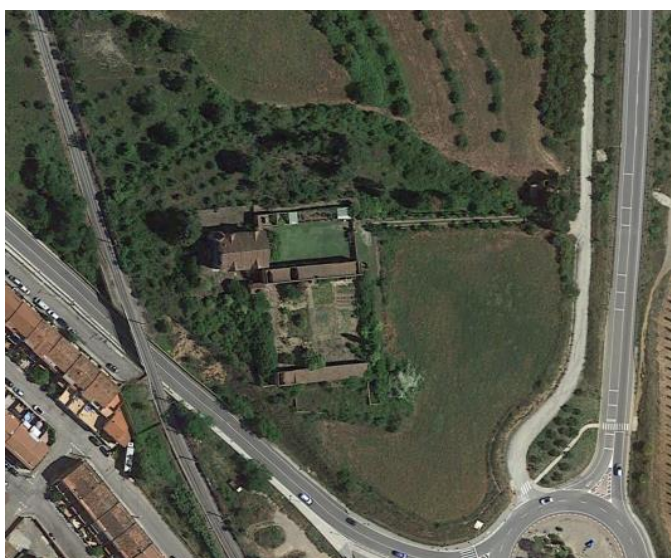
Els terrenys on s'ubiquen les xemeneies, els forns i el xalet; són urbanitzables i són propietat d'una entitat bancària. Malgrat que es té constància que hi ha un operador que pretén urbanitzar-los, l'Ajuntament encara no té cap pla especial d'urbanització sobre la taula. En el moment que es realitzi aquest pla d'urbanització, la intenció de l'Ajuntament és realitzar zones verdes que integrin les xemeneies i els forns. Aquestes zones verdes, si finalment es plantegen, seran una molt bona notícia per la conservació d'aquests elements.

Il·lustració 23: Les restes d'una vella indústria s'integren dins d'un parc al carrer dels Esquiladors a Igualada, 2021 (Foto: Martí Coral)

Sovint, la fórmula de conservació d'aquests espais s'articula amb aquest format de zones verdes i parcs, que integren a la trama urbana els forns i xemeneies i dignifiquen el seu entorn. Malgrat tot, cal superar un últim escull: a la zona hi malviuen diverses persones en caravanes, i valent-se de les ruïnes del xalet i els forns. Amb pla d'urbanització, o sense, cal donar un habitatge digne a tots els que ara mateix, per desgràcia, es veuen obligats a ocupar aquesta zona.

3.3.2.2 La Torre Vermella

Il·lustració 24: Vista aèria de la finca on s'ubica La Torre Vermella (Foto: earth.google.com)

La Torre Vermella és un edifici ubicat a l'entrada de Piera, al costat de la via del tren i de la carretera B-224 al seu pas per la rotonda (popularment anomenada) del Tractor. La seva ubicació en un terreny elevat, la seva alçada, i la peculiaritat en les formes, la fa ser un dels edificis més característics del municipi.

Fou edificada a l'entorn del 1915, per part de la família Gross, una família important de la vila. Després de la Guerra Civil, la casa la va comprar el senyor Enric Vila, un intendent de l'exèrcit que s'havia enriquit gràcies al conflicte bèl·lic i a unes pedreres que tenia en

possessió. La família Vila va viure-hi fins als anys vuitanta aproximadament, quan la casa va quedar deshabitada. La casa no està abandonada en sí, de fet alguns dies s'hi pot veure alguna llum, el cas és que mai ningú hi ha tornat a viure amb continuïtat.⁴³ Des de la marxa dels Vila,

⁴³ Annex: 6.1.1 Conversa amb Joan Albert (maig 2021) pàg. 46.

hi ha hagut varis projectes d'iniciativa privada per convertir la torre en una hípica o en una casa rural.

La més sonada fou a l'entorn del 2008, quan el fill del propietari, un empresari gadità dedicat a la immobiliària, va voler construir un hotel a la Torre Vermella i un supermercat als terrenys adjacents. Per fer-ho, necessitava una requalificació del terreny de sòl rústic a sòl urbanitzable. L'administració local del moment, comandada per Fina Altarriba (PSC) i Jordi Madrid (ERC), van accedir-hi; ja que pensaven que aquest canvi afavoriria la conservació de l'edifici. No obstant això, el projecte de requalificació va ser tombat per part dels serveis urbanístics de la Generalitat. Ells van considerar que la zona, propera a la via del tren i a la carretera, no era una zona propícia per ser urbanitzada. Aquesta falta d'entesa entre la propietat i les institucions va generar que la casa seguís en desús fins avui en dia.

Actualment la Torre Vermella està en venda. En demanen, 1.500.000€,⁴⁴ i trobar un comprador no es fàcil. Mentre no hi hagi comprador, la casa es va deteriorant sense que s'hi pugi fer massa cosa. Aquest fet evidencia un dels problemes més greus que té la conservació patrimonial a Piera, gran part dels edificis catalogats estan en mans privades i preservar-los depèn exclusivament de l'interès i el poder adquisitiu dels amos.

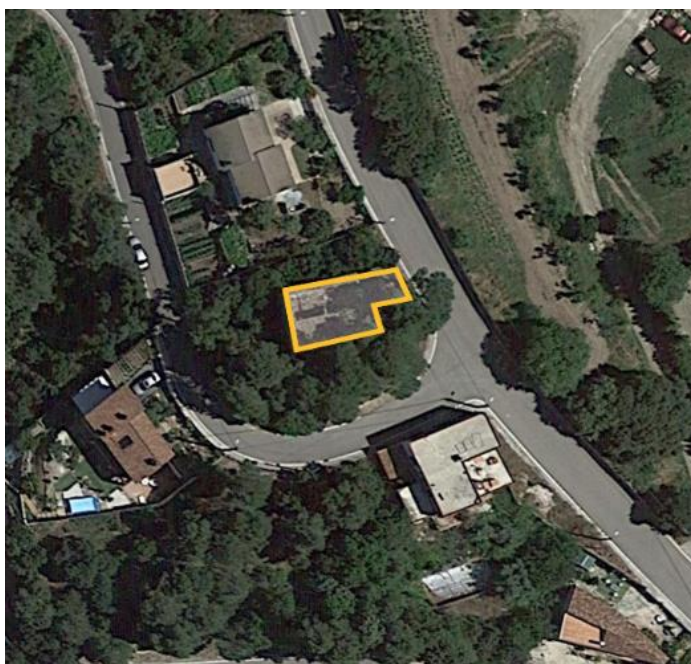
Il·lustració 25 i 26: La Torre Vermella, 2021 (Foto: habitaclia.com)

El complex disposa de tres edificis que es distribueixen de la següent manera. El camí de les moreres porta al pati dels Til·lers, des d'on s'accedeix a la torre i a un cos annex. En aquest, hi havia el garatge del cotxe i una granja, i darrere hi ha un hort i un altre edifici, on hi havia la casa des masovers, uns magatzems i un celler.

Pel que fa la a la Torre Vermella és una casa de dues plantes, altell no habitable i soterrani. S'hi accedeix a través de dues escales laterals que condueixen a un rebedor. A la primera planta hi ha habitacions, la cuina, el menjador i un lavabo. A la planta de dalt hi ha més habitacions. La característica torre acabada en punxa és la glorieta, un espai poligonal al que s'accedeix des de el menjador i hi ha sofàs. Al soterrani, que es pot accedir des de la porta del darrere hi ha dos despatxos, l'antiga estança i lavabo del xofer, i dues sales polivalents.

⁴⁴ Masía venta. Masía 1173m2 construidos y 46.894m2 terreno en Piera. (2021). *Habitacalia*. <https://www.habitacalia.com/comprar-masia-venta-en-1173m2-construidos-y-46894m2-terreno-piera-i1313900001218.htm?f=&st=8&geo=p&from=list&lo=55>.

3.3.2.3 Santa Magdalena de l'Estela

Il·lustració 27: Vista aèria de Santa Magdalena de l'Estela (Foto: earth.google.com)

Santa Magdalena de l'Estela és una ermita enrunada ubicada al Carrer de les Camèlies 8-22 de Can Martí (Piera).

Les primeres notícies que es tenen sobre aquesta església daten del segle XIII, al ser esmentada el 1286 durant una vista pastoral. Sabem també que l'any 1596 es va restaurar i es va afegir un cambril per la imatge de santa Magdalena. L'any 1886 va cessar el culte degut al seu estat ruïnós i les imatges van ser traslladades,⁴⁵ presumptament a l'església parroquial. Les talles, que no conservem, infereixo que es van perdre durant la Guerra Civil Espanyola, l'església de Santa Maria de Piera va patir un saqueig el 1936, i moltes peces van ser cremades.

A principis del segle XX, abans de la Guerra Civil, en motiu de la Festa Major d'estiu de Ca N'Aguilera,⁴⁶ a l'ermita s'hi celebrava una missa amb orquestra per celebrar Santa Magdalena el 22 de juliol. Aquesta tradició es va intentar recuperar als anys seixanta, però no va quallar de nou entre els veïns i veïnes. En aquell moment es va intentar, sense èxit, una restauració de l'edifici. També durant els anys seixanta, es va urbanitzar la zona construint-hi el barri de Can Martí; en aquell moment es van trobar restes humanes, cosa que ens fa intuir la presència d'un antic cementiri o fossar.⁴⁷

L'edifici consta d'una petita nau central única rectangular i allargassada. Estava cobert amb una teulada de dos aiguavessos feta amb teules de ceràmica i sostingudes amb bigues de fusta. Avui en dia, el sostre ha col·lapsat i només resta una de les bigues que sostenien la coberta. Els murs son de tàpia, plegada de forats i altres desperfectes per l'acció del temps i la deixadesa, que comprometen l'estabilitat de l'edifici. El presbiteri consta d'una paret de pedra que està obrint i ja hagués capitulat si no fos perquè està sostinguda per dos contraforts fets de maons. Està coronada amb un campanar d'espadanya també de maons; la similitud dels

⁴⁵ Horcajo, M. (2018). *Catàleg de béns protegits* (POUM Piera). Ajuntament de Piera.

⁴⁶ Ca N'Aguilera és l'entitat de població del costat, a menys d'un quilòmetre de Can Martí, que va ser construïda a mitjans del segle XX. Aquesta és molt més antiga que Can Martí, i inferim que el culte el realitzaven principalment els habitants de Ca N'Aguilera.

⁴⁷ Mora Vergés, A. (2012, 14 abril). Santa Magdalena de l'Estela, Piera. Relats en català. <https://relatsencatala.cat/relat/santa-magdalena-de-lestela-piera/1038355>.

Il·lustració 28: Santa Magdalena de l'Estela, cos lateral 2021 (Foto: Martí Coral)

lateral, aquestes últimes estan molt millor conservades gràcies a que, a diferència de les de la nau central, estan a aixopluc. A l'interior de la façana est, hi resta una fornícula buida on suposem que hi anava una imatge.

materials entre contraforts i campanar em fa inferir que son del mateix moment, potser de principis o mitjans del segle XIX. A la façana sud hi té un cos adossat que no cobreix tota la llargada de la nau central, aquest gaudeix d'un millor estat de conservació, la teulada resta dempeus i està sostinguda per dos arcs de mig punt que separa el cos annex de la nau central. A l'exterior hi ha una porta dovellada que és l'únic accés a l'edifici.

L'interior estava enguixat de blanc, ho podem apreciar per les restes que en queden a les parets de la nau central i cos

Il·lustració 29 i 30: Santa Magdalena de l'Estela, presbiteri i interior de la nau central, 2021 (Foto: Martí Coral)

La vegetació enterra pràcticament l'església, que passa desapercibuda malgrat estar al mig d'una àrea urbanitzada. La manca ja esmentada de sostre, que és posterior a l'any 1992, ja que així ens ho indica la il·lustració 31; ha fet caure gran part de l'enguixat de l'interior, i els murs de tàpia, que pateixen molt si no estan aïllats de la humitat,⁴⁸ s'estan desfent; tant és així que hi ha forats. Fruit d'una inspecció ocular no sembla haver-hi restes visibles de pintura mural en cap secció de l'interior, no obstant això, no és quelcom que pugui afirmar al cent per cent. El mur de pedra del presbiteri té varies esquerdes i si no fos pels contraforts hagués caigut sobre el carrer ja fa anys. De fet, tot i l'acció dels contraforts l'estabilitat del mur en

⁴⁸ Muñoz, O., Albertí, X., & Fortià, J. M. a. (2016). *Tècniques Constructives, Arquitectura tradicional*. GRETA. (pàg.46).

cap cas està garantida, i un gran pi s'hi recolza tímidament. El cos annex molt més sencer no té els problemes estructurals que té la nau central, els murs combinen maó amb altres elements constructius a base de morter, pels materials i la seva integritat podria tenir una cronologia similar als contraforts i l'espadanya, que ja he ubicat entre principis i mitjans del segle XIX. Malgrat tot, caldria un estudi per aprofundir en aquestes datacions.

Il·lustració 31: Santa Magdalena de l'Estela, 1992 (Foto: Gemma Estrada)

Segons el registre del plantejament urbanístic de Catalunya; el sol és de titularitat privada, possiblement de l'església, i està destinat a equipaments. Caldria una profunda intervenció per recuperar el sostre, reparar els forats del mur de tàpia, i consolidar la paret del presbiteri que, amb els anys, acabarà caient sobre el carrer. Un cop restablerts els elements estructurals bàsics, fora bo enguixar de nou l'interior i reparar l'arrebossat exterior. Si s'arriba a rehabilitar, seria positiu restablir-hi l'ofici de santa Magdalena el 22 de juliol i estudiar que se'n van fer de les imatges i si veritablement van ser traslladades a Santa Maria de Piera, com sembla ser.

De poc serviria rehabilitar l'església per tornar-la a abandonar, no només s'hauria de procurar recuperar el culte, caldria organitzar activitats al seu entorn. Podria organitzar-se visites periòdiques que incloguin la capella de la Mercè de Ca N'Aguilera, a escassos 800 metres de Santa Magdalena de l'Estela. Abans però, caldrà iniciativa, interès, i inversió econòmica per part del titular del terreny. I això no s'aconseguirà mai sense una reivindicació social i veïnal i una pressió de les institucions locals per recuperar el patrimoni perdut de la nostra vila.

3.3.3 Esgrafiats en mal estat de conservació

Piera és una vila plena de patrimoni de tot tipus, malgrat tot, si s'ha de destacar quelcom que sobresurti d'aquest heterogeni context artístic pierenc, és la quantitat i la qualitat dels seus esgrafiats. Ja hem vist els casos de Can Pelagalls o Ca la Pentinadora, amb façanes ricament esgrafiades on el cablejat elèctric ens embruta la mirada. Ara observarem altres cases de Piera on els esgrafiats estan deteriorats.

Si volem parlar d'esgrafiats a Piera, abans hem de presentar la figura de Ferran Serra. Nascut a Barcelona l'any 1905, va estudiar a l'Acadèmia de les Arts de Barcelona i va completar la seva formació artística a Itàlia, on va rebre grans influències dels artistes del renaixement. Aquestes influències el van portar a adoptar el nom artístic llatí de Ferdinandus. L'any 1928 va rebre els seus primers encàrrecs importants: la confecció dels esgrafiats de la Casa dels Canonges de Barcelona i de la Casa del gremi dels velers, també a la ciutat comtal. Al llarg dels anys 30 va treballar molt per la comarca de l'Anoia, se li coneixen feines a Hostalets de Pierola, Piera, Vallbona d'Anoia i Òdena. Durant la Guerra Civil Espanyola va treballar a Martorell, on va confeccionar els esgrafiats de la Casa de la Vila. Els anys 40 són els més prolífics a Piera, on va esgrafiar Casa Sastre, Ca la Pentinadora, la Plaça del Peix, Cal Pelagalls, entre d'altres. Durant els anys 60 se li coneixen feines importants, com la restauració dels

esgrafiats de l'església de Sant Celoni. Li coneixem producció fins l'any 1977, quan ell tenia 72 anys, va morir a Barcelona l'any 1988.⁴⁹

Hi ha dos tipus de patologies principals relacionades amb el deteriorament dels esgrafiats: una és el despreniment de fragments d'aquest, i l'altre és l'envelliment i la pèrdua de color. El despreniment succeeix a causa de factors de contaminació atmosfèrica: fum, cendra o pols, que són elements que, combinats amb els agents meteorològics com el vent o l'aigua, danyen els esgrafiats; l'altra opció és que l'esgrafiat no es fes amb els materials més adients i no hagi aguantat el pas del temps. L'envelliment és quelcom natural dels esgrafiats; a causa d'aquest, sovint hi veiem patines de brutícia i pèrdua de color. Per solucionar-ho, cal netejar per retirar allò brut i pintar amb calç i pigments, o amb pintures al silicat.⁵⁰

3.3.3.1 Cal Martí de l'Estany

Cal Martí de l'Estany és una casa ubicada al carrer del Doctor Carles. Correspon a l'antic Camí Ral al seu pas pel Mercadal. Construïda a l'entorn de 1798 i 1826, va patir diverses modificacions i reformes al llarg d'aquests 28 anys. Als anys 30 del segle XX, el propietari de la Casa Martí Estany va encarregar una remodelació més, que passava per decorar la façana, inserir una fornícula amb una estàtua d'alabastre en honor a sant Martí, a càrrec de Ferdinandus, i elevar la casa un pis més incorporant una galeria arcada amb sis arcs rebaixats.⁵¹ La façana comprèn tres nivells: un inferior estucat d'un color ocre, amb quatre obertures diferents, dues portes i dues finestres; la planta noble té dos balcons iguals i una fornícula on hi ha una imatge de sant Martí d'alabastre; i el pis de dalt conté la galeria d'arcs rebaixats. Els dos pisos superiors comparteixen l'esgrafiat seriati amb motius florals regulars.

Il·lustració 32, 33: Cal Martí de l'Estany, 2021 (Foto: Martí Coral)

Avui en dia, l'estat dels esgrafiats d'algunes zones focalitzades de la façana no és bo. S'han després moltes parts i ens generen llacunes. Llacunes que, gràcies a la regularitat de la façana, es poden reconstruir amb facilitat sense el perill de caure en falsejar la façana. Les zones més degradades són aquelles que, per un motiu o altre, estan en major contacte amb la humitat: sota el voladís de la teulada, i en un dels costats. D'altra banda l'estàtua de sant Martí es troba molt bruta. Les intervencions necessàries en aquesta façana serien: una neteja generalitzada per recuperar la lluïssor i una reconstrucció de les llacunes.

⁴⁹ Lacuesta, R. (2016, maig). Ferdinandus Serra Sala, escultor, esgrafiador y restaurador de monumentos (Barcelona, 1905–1988). *Papeles del Pariat*, 8, 89–103.

⁵⁰ Muñoz, O., Albertí, X., & Fortià, J. M. a. (2016). *Tècniques Constructives, Arquitectura tradicional*. GRETA. (pàg.63).

⁵¹ Ajuntament de Piera. (s. d.). *Piera per descobrir, Recorregut arquitectònic, Cal Martí de l'Estany*. viladepiera.cat.

Il·lustració 34 i 35: Cal Martí de l'Estany, esgrafiats i imatge de sant Martí, 2021 (Foto: Martí Coral)

Malauradament la restauració de l'edifici s'albira complicada, actualment la casa està adaptada per encabir-hi sis pisos petits i humils, alguns d'ells propietat del polèmic fons d'inversió Haya Real Estate,⁵² que s'encarrega de comprar pisos a bancs.⁵³ Així doncs, és complicat pensar en una inversió de diners de la propietat per a arreglar la façana.

Il·lustració 36: Cal Víctor Riu, 2021 (Foto: Martí Coral)

3.3.3.2 Cal Víctor Riu

Cal Víctor Riu és una casa ubicada al Carrer de Sant Bonifaci, que coincideix amb l'antic Camí Ral, al seu pas pel Mercadal. L'any 1910 la família Freixedes rehabilita una antiga casa entre mitgeres amb uns horts per convertir-la en una casa d'estiueig. L'empresari barceloní Víctor Riu, qui va ser una gran personalitat del poble i un home molt influent,⁵⁴ va comprar la casa l'any 1928, i va encarregar a Ferdinandus Serra els esgrafiats per aquesta l'any 1930. La casa conserva el portal adovellat de l'antic convent dels Trinitaris, ubicat en aquest espai des del segle XVII. Des de la dècada dels 80 del segle XX, la finca pertany a la família Munné que l'any 1989 va construir a la zona dels horts un sumptuós jardí mediterrani italianitzant amb terrasses i balustrades.⁵⁵ La casa té dues façanes de cinc nivells a causa de la irregularitat del carrer, a l'esquerra la més estreta i a la dreta la més ampla.

⁵² Piso en venta en calle Doctor Carles. (2021, 9 abril). *Idealista*.

<https://www.idealista.com/inmueble/89159644/>

⁵³ Redacció. (2020, 30 novembre). Decenas de activistas por la vivienda ocupan la sede de Haya Real Estate. *La Vanguardia*.

<https://www.lavanguardia.com/vida/20201130/49808988787/decenas-de-activistas-por-la-vivienda-ocupan-la-sede-de-haya-real-estate.html>.

⁵⁴ Annex: 6.1.2 Conversa amb Antoni Escudero (abril 2021) pàg 46-48

⁵⁵ Ajuntament de Piera. (s. d.). *Piera per descobrir, Recorregut arquitectònic, Cal Víctor Riu*. viladepiera.cat.

Il·lustració 37: Cal Víctor Riu, 2021 (Foto: Martí Coral)

La façana de l'esquerra és on figura la porta de l'antic convent de trinitaris, consta de tres pisos amb balcó, i a ambdós costats d'aquest hi ha esgrafiats uns amorets sobre un pedestal que lluint flors i instruments al·ludeixen a la música i a l'abundància. Al pis de dalt hi ha una galeria amb balustrada de fusta i un gerro esgrafiat a cada banda.

La façana de la dreta, molt més rebaixada de to cromàtic es configura a partir d'una escena central on s'hi observa esgrafiat un escut profundament decorat amb un amoret dins, a sobre de l'escut hi ha una dona jove amb un canti d'aigua i a sota està representat Neptú. Aquestes representacions ens poden portar a pensar en un riu (Anoia) o en una riera. A les bandes hi ha garlandes coronades amb un amoret i dues noies joves, una que planta i l'altra que sega; al·lusions a la vida al camp. A la part superior hi ha una solana.

Il·lustració 38: Cal Víctor Riu, c.2010 (Foto: centrecomercialpiera.cat)

La tonalitat més apagada i envellida de la façana dreta dificulta molt l'observació en detall dels esgrafiats, fet que contrasta amb la façana de l'esquerra que té un to molt més pujat i els esgrafiats estan molt més contrastats amb el fons i definit. Aquesta divergència respon a una intervenció en l'edifici feta a l'entorn de l'any 2010, que va restaurar part dels esgrafiats que havien caigut. L'existència d'aquesta ens fa ser positius pel que fa a una possible intervenció a la façana de la dreta, i més tenint en compte que la casa és propietat d'una família amb un alt poder adquisitiu. Per sort, la intervenció a la façana dreta no requereix d'un exercici profund de restauració, més aviat neteja, i si es requereix es pot tractar de restablir el contrast entre l'esgrafiat i el fons estucat mitjançant pintures al silicat.

Malgrat que la principal patologia de la façana dreta és l'envelliment, si que existeix algun desperfecte de forma en els esgrafiats, tot i que es tracten de desperfectes testimonials.⁵⁶

⁵⁶ Annex: 6.4 Annex fotogràfic, fotografia 3, pàg.59.

4- CASOS D'ESTUDI

4.1. Església parroquial de Santa Maria de Piera

Il·lustració 39: Vista aèria de l'església parroquial de Santa Maria de Piera (Foto: earth.google.com)

L'església parroquial de Santa Maria de Piera, és un temple situat a la plaça de l'Església de Piera s/n. (41°30'57.0"N 1°44'28.0"E). El temple, consta d'una sola nau, amb capelles laterals: quatre al costat nord i tres al costat migdia, (una d'elles transformada en porta). La posterior construcció de la capella del Sant Crist a la banda de l'epístola; l'altar del Roser, annex a l'epístola i l'altar major; configuren al temple la tradicional planta en forma de creu llatina, que no tenia en un inici. Al transsepte, hi ha un cimbori construït a partir de l'antic campanar, i entre l'altar

major i la capella del Sant Crist hi ha el nou campanar. A més a més, el temple consta d'una sagristia entre l'altar major i l'altar del Roser, un petit claustre enganxat al lateral nord de la nau i una petita sala d'exposicions darrere l'altar del Roser.

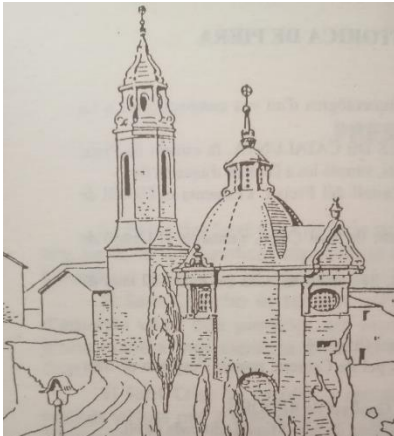
Es coneix l'existència de dos temples primitius abans de l'actual: el primer seria anterior a la ocupació musulmana de Piera al segle VIII, aquest temple estava inclòs a la antiga diòcesi d'Egara. Després de la reconquesta, es va construir el segon, del qual en tenim les primeres notícies l'any 1056 i sabem que depenia de la diòcesi de Barcelona⁵⁷. El tercer temple en construir-se és el que tenim avui en dia, va ser consagrat el 1260 i conservem l'acta de consagració en la que el temple s'advoca a Santa Maria. L'església de llavors arribava fins l'actual creuer, i responia a una transició entre el romànic i el gòtic ja que es fa servir una volta de canó amb arcs apuntats. L'edifici tenia un triple absis que es van advocar a santa Maria el central, i sant Miquel i sant Joan Evangelista els laterals. Al llarg dels segles XIV, XV i XVI, l'església va creixent en altars, però no sembla haver-hi canvis substancials en la trama de l'edifici. Durant la segona meitat del XVI, a l'entorn de 1555, ja apareix esmentat un primer altar dedicat al Sant Crist, i a l'any 1600 l'altar del Roser substitueix l'antic altar de Sant Bartomeu. Exceptuant la nau central, la resta del temple es construeix a partir dels segles XVII, XVIII i XIX.⁵⁸ Durant el segle XVI, desapareixerà l'absis romànic sense saber-ne el motiu concret. El 1630 es construeix una capella al lloc on hi havia l'altar del Sant Crist, i es s'edifica el nou presbiteri. El segle XVIII portarà una altra reforma al primer altar del Roser. És llavors quan l'església adquireix la forma de creu llatina.⁵⁹ A l'entorn del 1750, s'encarreguen les campanes per l'antic campanar, que estava on avui en dia està el cimbori, l'any 1792 s'obre la porta lateral de l'església en una antiga capella de la façana sud.⁶⁰

⁵⁷ Annex: 6.4 Annex fotogràfic, fotografia 4, pàg.59.

⁵⁸ Andreu de Palma de Mallorca, P. (1942). *Santa Maria de Piera, Notas Históricas*. pàg (114-119) Tallers Tipogràfics Pere Bas Vic.

⁵⁹ Casadevall, J., Mestre, F., Poch, J., & Pujol, G. (2015). *Patrimoni arquitectònic Piera*. Ajuntament de Piera.

⁶⁰ Horcajo, M. (2018). *Catàleg de béns protegits* (POUM Piera). Ajuntament de Piera.

Il·lustració 40: Projecte de remodelació de la capella del Sant Crist i del campanar, 1914 (Foto: Parròquia de Piera)

El 1819 s'encarrega la construcció del nou campanar al mestre d'obres Joan Marió de Capellades, campanar que no serà acabat fins al 1863, quan es compren dues campanes pel campanar i s'encarrega el tancament del cimbori amb una cúpula de mitja taronja.⁶¹ És en aquests moments quan es planteja la possibilitat de construir una nova església i ubicar-la al centre del poble.⁶² El 1914 es planteja un projecte per remodelar la capella del Sant Crist i altres parts de l'església com el campanar, finalment només es durà a terme la remodelació del cambril del Sant Crist, que no s'acabarà fins l'any 1934.⁶³

L'any 1936 els republicans van entrar a l'església i van cremar els retaules barrocs dels diferents altars i també l'antiga imatge del Sant Crist de Piera. Després de la crema d'aquestes parts de l'església, van trobar pintures medievals a l'arc que comunica el creuer amb l'Altar del Roser⁶⁴

Il·lustració 41: Interior Santa Maria de Piera, 1936 (Foto: *Santa María de Piera, notas históricas*)

Il·lustració 42: Exterior Santa Maria de Piera, c.1940 (Foto: Arxiu Fotogràfic Parròquia de Piera)

Així doncs, després del 1936 l'església queda en un estat de conservació dolent que s'anirà pal·liant mica en mica: l'any 1941 introdueixen la nova imatge del Sant Crist al cambril, l'any 1967 enderroquen l'antiga parròquia, que es trobava enganxada a la façana de l'església i arreglen l'exterior per deixar-hi la pedra vista. Aquell mateix any el pintor Joan Torres Viver, fa les pintures del creuer i del cambril del Sant Crist de Piera.⁶⁵

Només queda a l'aire un dubte que no he pogut resoldre: la construcció de la cúpula que tanca el cambril del Sant Crist. Esmuntada cúpula està projectada als plànols de la reforma del 1914 que s'acaba el 1934, malgrat tot hi ha imatges dels anys 40 on no es veu la cúpula⁶⁶.

⁶¹ Escudero, A. (1998). Retalls d'història (Engrunes ed., Vol. 1). pàg (17) Romanyà Valls.

⁶² Andreu de Palma de Mallorca, P. (1942). *Santa María de Piera, notas históricas*. pàg (114-119) Tallers Tipogràfics Pere Bas Vic.

⁶³ Parròquia de Piera & Ajuntament de Piera. (1991). *1941-1991 50è aniversari de la nova imatge*. Tallers gràfics Cuscó.

⁶⁴ Andreu de Palma de Mallorca, P. (1942). *Santa María de Piera, notas históricas*. pàg (114-119) Tallers Tipogràfics Pere Bas Vic.

⁶⁵ Horcajo, M. (2018). *Catàleg de béns protegits* (POUM Piera). Ajuntament de Piera

⁶⁶ Annex: 6.4 Annex fotogràfic, fotografia 5, pàg.59.

Il·lustració 43: Nau central de l'església de Santa Maria de Piera, 2021 (Foto: Martí Coral)

O bé la construcció de la cúpula es va demorar més enllà del 1934, o bé es va fer el 1967, quan van intervenir en els murs de l'església i es van realitzar les pintures murals.

La nau central està coberta d'una volta de canó ogival construïda amb carreus de pedra vista, reforçada per un arc faixó al bell mig que la divideix en dos trams. Hi veiem una cornisa correguda a l'alçada de la línia d'impоста que recorre els laterals de tota la nau. Als murs, que són molt gruixuts, hi ha excavades les ja mencionades capelles laterals cobertes amb volta de canó de mig punt. Una d'elles, amb un arc ogival serveix de porta lateral. Aquestes estan un pel elevades respecte al terra enrajolat de la nau central.

La porta principal es configura a través de dos arcs: un ogival a l'interior i un de mig punt a l'exterior, que per fora està lleugerament decorat amb un front llis i una cornisa a la imposta. A sobre hi ha una petita finestra estreta i allargada.

El creuer és l'espai de trànsit entre la nau central, el presbiteri, i les dues capelles que fan la funció de braços per donar l'aparença de creu llatina. No hi ha variació de nivells amb la nau central ja que comparteix el mateix tipus d'enrajolat.

Il·lustració 44: Cimbori i frescos del creuer de Santa Maria de Piera, 2021 (Foto: Martí Coral)

Dues meitats de cúpula pintades al fresc sostenen l'estructura de l'antic campanar. Quatre petxines enguixades de blanc tradueixen l'espai quadrangular per col·locar-hi el cimbori

octogonal amb quatre finestres alternatives a les petxines que aporten llum. La cúpula està completament tancada i enguixada de blanc. Les pintures al fresc presenten les escenes de l'arribada de l'Esperit Sant a la dreta i el Bon Pastor a l'esquerra, estan pintades pel mestre Joan Torres Viver l'any 1967.

Il·lustració 45: Presbiteri de Santa Maria de Piera, 2021
(Foto: Martí Coral)

El presbiteri és rectangular i construït amb carreus vistos, el cobreix una volta de canó enguixada de blanc i quatre llunetes de les quals només dues tenen finestra. De la mateixa manera que a la nau central, un arc faixó de mig punt divideix la volta en dos trams. El presbiteri està construït en angle respecte la nau central per emular la inclinació del cap de Crist. Dues aranyes metàl·liques de llums pengen del sostre per il·luminar l'altar de pedra, al fons, presideix la imatge de Santa Maria Assumpta al Cel, la patrona del temple. El cadiram de fusta de *samanguila*, una classe de

caoba africana, és obra del mestre ebenista Josep Vidal, i va ser estrenat l'any 2018.

Il·lustració 46: Altar del Roser, Santa Maria de Piera, 2021
(Foto: Martí Coral)

L'Altar del Roser, ubicat a la dreta del creuer, està cobert amb dos trams de volta d'aresta sostinguda amb unes pilastres sòbries i classicitzants. L'espai està estucat amb dos colors, blanc pel sostre i cru pels murs. Al fons, hi ha dues obertures que porten a la petita sala d'exposicions del darrere. Actualment és l'espai del cor parroquial on hi tenen un orgue electrònic. Avui en dia, es conserven algunes peces artísticament interessants com el quadre de Sant Joan Mata i la Mare de Déu del Remei⁶⁷ i la talla de pedra de la Mare de Déu del Remei de Piera⁶⁸, peces provinents del antic convent de Trinitaris de Piera (1205-1835)⁶⁹.

A l'altre cantó del creuer, a l'esquerra, hi ha la capella del Sant Crist de Piera, un dels espais més importants del temple. Té una planta circular coberta amb una cúpula coronada amb un òcul cec. Les parets i el sostre estan enguixats de blanc per les parets i un color ocre la cúpula. El cambril del Sant Crist té un frontispici decorat amb pintures al fresc del mestre Torres Viver, fetes l'any 1967. La imatge

⁶⁷ Annex: 6.4 Annex fotogràfic, fotografia 6, pàg.60.

⁶⁸ Annex: 6.4 Annex fotogràfic, fotografia 7, pàg. 60.

⁶⁹ Silvestre, J. M. a. (1998). *Els Trinitaris 1205-1835 i les Trinitàries a Piera*. Religioses Terciàries Trinitàries de Mallorca.

Il·lustració 47: Capella del Sant Crist de Piera, Santa Maria de Piera, 2021 (Foto: Martí Coral)

del sant Crist és una còpia feta l'any 1941 sobre la original talla gòtica cremada durant la Guerra Civil⁷⁰. Per accedir a la imatge hi ha dues escales que porten a una petita cambra on hi està col·locada.

El culte al Sant Crist de Piera data des del 1688. La llegenda explica que Piera era assolada per una forta sequera, quan un peregrí passant per Santa Creu de Creixà (La Fortesa), va demanar almoïna a casa de Maria Lleopart. Ella, que degut a la sequera, no tenia res per oferir-li; el va fer passar perquè pogués observar quina era la seva situació de fam i precarietat. El pelegrí va sortir amb un pa sota el braç, i va dir-li a Maria que traguessin en processió pública la imatge de Crist Crucificat que trobarien a l'antic Hospital de la Vila. Allà va aparèixer aquesta imatge, i després de ser treta, va ploure.⁷¹ Des de llavors, el dia 28 d'abril és la festivitat local del Sant Crist de Piera, que a part d'arrossegar molta devoció entre els practicants de la vila, s'ha convertit en una festivitat popular que porta una fira i moltes activitats d'oci a Piera.

4.2. Castell de Fontanet

Il·lustració 48: Vista aèria del Castell de Piera, 2021 (Foto: earth.google.com)

El castell de Fontanet, de Piera o de Jaume I, és un edifici ubicat al carrer de la Costa de Marià Lleopart, 1. Piera. (41°30'57.0"N 1°44'30.0"E).

Es tracta d'un edifici de caire defensiu, avui en dia utilitzat com habitatge, es compon de tres cossos: un de central i rectangular cobert amb una teulada a dos aiguavessos, una torre de l'homenatge més estreta adossada al lateral nord, i un annex al lateral sud.

Dins del complex hi ha també uns jardins i una muralla que encercla el perímetre del castell. L'any 1916 se li va fer una profunda restauració neomedieval que ens condiciona l'anàlisi. El castell està ubicat en una

⁷⁰ Annex: 6.4 Annex fotogràfic, fotografia 8, pàg. 60.

⁷¹ AA.VV. (1995). *El Sant Crist de Piera*. Ajuntament de Piera.

zona uns 5 o 6 metres més elevada que les cases del voltant. I està catalogat com a bé cultural d'interès nacional

El castell fou la gènesi del poble, està datat a l'entorn del 955, al llarg dels anys ha patit grans canvis de propietat i de domini, canvis que estan explicats en l'apartat 2, *Piera geografia i història* (pp. 6-12). Un dels propietaris més cèlebres del castell fou Jaume I, que l'any 1231 va promoure una sèrie de reformes per convertir-lo en el palau del rei. El castell de Fontanet havia de tenir sempre llits parats i taula posada per si el rei decidia o bé estar-hi de passada, o retirar-se durant llargues estades, com va fer l'any 1268, que va estar-hi cinc mesos.⁷²

Il·lustració 49: Castell de Piera abans de 1916
(Foto: *Retalls d'història*)

Amb la desamortització, l'any 1835 el castell va passar a mans privades. El va comprar Ventura de Viala, baró d'Almenar. El seu descendent Ramon de Viala fou qui l'any 1916 promogué la restauració historicista influenciada per l'esperit de les restauracions de Viollet-le-Duc i la febre neomedieval del moment. Després de la família de Viala, l'immoble passà per mans de Pere Forns i Caralt, de Joana Gener, i de Just Oliveres i Llopart. Els descendents d'aquest últim son els que s'encarreguen avui en dia del castell.

Tal i com hem esmentat, el castell de Piera consta de tres cossos ben diferenciats, el més significatiu històricament parlant és el cos central ja que és l'únic que quedava dempeus abans de la restauració de principis de segle.

Il·lustració 50: Castell de Piera, 2012 (Foto: Àngela Llop)

El castell fou edificat amb carreus petits i irregulars units amb morter; té una teulada a dos aiguavessos i és de planta rectangular. A la façana oest hi ha dos contraforts que sostenen l'edifici, les finestres estan disposades de forma irregular, les més petites son les que conservem de l'antic casalot, i les dues grans finestres triples amb arcs trevolats son introduïdes l'any 1916, algunes fetes noves d'estil neomedieval, altres son portades d'un altre edifici del que no tenim constància.⁷³ La façana de llevant, combina elements originals amb introduïts: hi ha una porta dovellada que és original i una línia d'espitlleres a la planta baixa que també ho son. El castell

original conservava dues finestres en aquella façana, una d'elles s'ha respectat l'obertura però s'han decorat els brancals amb motius vegetals esculpits. Les altres finestres son fruit de la intervenció de 1916. Hi ha també una placa que commemora la restauració.

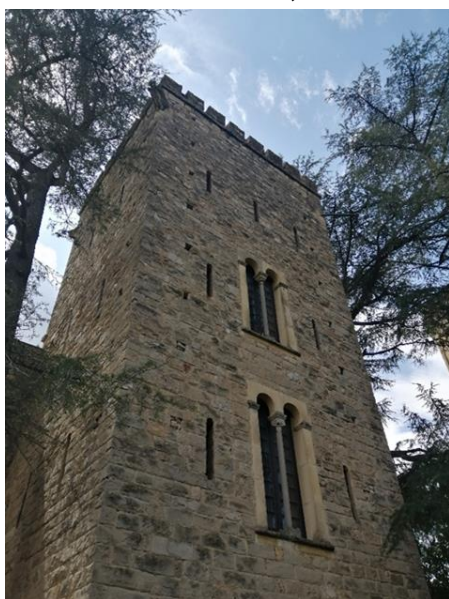
⁷² Casals, A., Corberó, M., Sabaté, F., & Santacana, C. (1999). *Història de Piera*. pàg (223) Pagès Editors

⁷³ Annex: 6.1.2 Conversa amb Antoni Escudero (abril 2021) pàg 46-48.

Pel que fa a la configuració interior, el cos central disposa de tres nivells: una sala d'armes i la masoveria a la planta baixa, una planta noble decorada a l'estil vuitcentista amb sostres de fusta, mobiliari de diferents estils i una gran llar de foc, i unes golfes.⁷⁴ Per culpa de les restriccions per la COVID-19, no permeten visitar l'interior de l'edifici, i no he pogut observar de primera mà com es distribueixen les estances visitables d'aquest.

Il·lustració 51: Castell de Piera, annex al lateral sud, 2021 (Foto: Martí Coral)

Il·lustració 52: Castell de Piera, torre de l'homenatge, 2021 (Foto: Martí Coral)

El cos annex del lateral sud és també afegit a posteriori partint de les restes d'un antic espai ubicat en aquest lloc. S'aprecia perfectament com han reconstruït un espai que a la il·lustració 49 es pot percebre parcialment enrunat, i han afegit un segon pis que es diferencia del primer per l'estucat d'un color salmó. Segons els propietaris, aquest espai, que avui dia està destinat a una part de la vivenda, responia primerament a les cavallerisses del castell, i posteriorment a uns calabossos. Aquest annex no arriba a l'altura del cos principal i han aprofitat el desnivell per construir-hi un petit terrat amb unes dents de pedra vista que l'envolten per atorgar-li un aspecte medievalitzant. Per últim, aquest cos és un pel més estret que el cos principal, i es pot apreciar que la paret dibuixa una petita corva per adaptar la diferencia d'amplada.

La torre de l'homenatge és de planta quadrada i s'eleva varis metres per sobre dels altres dos cossos, arriba a una alçada similar al campanar de l'església. A la seva cara principal hi figuren dues finestres bífores i està recoberta d'espitlleres. Al terrat hi ha un merlet que recorre el perfil de la torre i tres gàrgoles de guix a cada cantonada. Segons ens explicà la propietària, la que hauria de ser la quarta gàrgola, va caure per culpa d'un llamp. Tota la torre fou construïda l'any 1916 sobre els fonaments i les restes de l'antiga torre de l'homentage, gràcies a les antigues restes, sabem que la torre antiga seguia la planta de la torre actual, però no sabem quina era la seva alçada. Pressumiblement, l'antiga torre la van derruir a l'entorn de l'any 1714 quan es va ordenar dinamitar les torres dels castells catalans. Finalment aquesta ordre no es va poder dur a terme de forma completa, però una de les moltes possibilitats seria que la torre del Castell de Piera fou una de les dinamitades.⁷⁵ Es pot apreciar la diferència entre els carreus a la base del lateral oest de la torre, com podeu veure a la il·lustració 53.

La muralla emmerletada va ser objecte de la restauració de 1916, abans d'aquesta no hi havia cap muralla encerclant el terme del castell. Durant la construcció d'aquestes van trobar els vestigis d'un antic poblat ibèric, així ho indiquen imprecises notícies de l'època. Aquests vestigis estarien

⁷⁴ *Castells Catalans - Piera*. (2010). castellsatalans.cat. <https://castellsatalans.cat/imatges/Piera.pdf>

⁷⁵ Annex: 6.1.2 Conversa amb Antoni Escudero (abril 2021) pàg 46-48.

Il·lustració 53: Castell de Piera, base lateral oest de la torre de l'homenatge, 2021 (Foto: Martí Coral)

veure. Agafant dades de l'enquesta realitzada en 111 pierencs,⁷⁹ un 48% dels enquestats creuen que el Castell és l'edifici més important de la vila, un 82% l'ha visitat i un 15% li agradaria fer-ho. Són xifres que cal comparar amb les de l'edifici del costat, l'església; un 21% dels enquestats creuen que és l'edifici més important i un 95% l'ha visitat, únicament un 4% no ho han fet però voldrien fer-ho. L'església està oberta al públic cada diumenge a la tarda de 17h a 20h. La conclusió al darrere d'aquestes xifres és que, malgrat que el castell suscita el doble d'interès que l'església, els pierencs el visiten menys. Tot i així, cal tenir en compte que a l'església s'hi celebren actes litúrgics als qui molts han assistit alguna vegada. En tot cas, el que cal veure és si interessa a nivell de poble tenir un edifici tan simbòlic i tan important, que únicament obre les seves portes als vilatans dues hores al mes.

sota la muralla i sota els jardins del castell.⁷⁶ En aquesta muralla s'hi van construir cases adossades al llarg dels anys, cases que van ser retirades l'any 1988 i van construir-hi una zona enjardinada a la zona que ocupaven.⁷⁷

L'immoble acull cerimònies i festivitats com casaments als seus jardins, així com una fira d'artesanía per la festa major de Piera, que aquest últim any no s'ha pogut realitzar per culpa de la pandèmia. El castell es pot visitar de forma gratuïta el primer diumenge de cada mes, de 12 a 14h. Un horari de visita insuficient, ja que la llei del patrimoni català estipula que els BCIN han de ser visitables almenys quatre dies al mes.⁷⁸

Des del meu punt de vista, el castell és un edifici poc exprimit, i la seva condició de propietat privada, segurament hi té a

⁷⁶ Casals, A., Corberó, M., Sabaté, F., & Santacana, C. (1999). *Història de Piera*. pàg (95) Pagès Editors.

⁷⁷ Casals, A., Corberó, M., Sabaté, F., & Santacana, C. (1999). *Història de Piera*. pàg (398) Pagès Editors.

⁷⁸ DOGC num.1807, d'11/10/1993, article 30 apartat C.

⁷⁹ Annex: 6.2 Resultats de l'enquesta. pàg 51-55.

4.3. Casa Sastre

Il·lustració 54: Vista aèria de Casa Sastre, 2021 (Foto: earth.google.com)

Es tracta d'una casa pairal de caràcter urbà ubicada al carrer Jaume Fons, número 38, a l'antic Mercadal. (41°31'07.0"N 1°44'43.0"E).

La casa consta de planta baixa amb dos pisos i destaca per la seva llarga façana decorada amb grans esgrafiats que tracten temes relacionats amb les arts i els oficis. Fou construïda per ordre del notari borbònic i Escrivà Major de la Superintendència de Catalunya, Jeroni Sastre i Rovira entre els anys 1702 i 1728.

Tal i com s'explica a l'apartat *Edat moderna*, pàg. 9, Al llarg del segle XVII va haver-hi un fort

creixement econòmic a la vila fruit del conreu de vinya, va ser un creixement més qualitatiu que quantitatiu que va generar la proliferació de cases sumptuoses com Casa Sastre.

La tradició oral explica que a Casa Sastre s'hi va hostatjar el rei Carles III l'any 1759, per culpa d'aquesta visita del rei derivà l'enderroc del portal d'en Selva amb l'objectiu embellir el municipi. Si bé es cert que l'any 1759 Carles III va estar a Barcelona, res ens indica que estigués a Piera; de totes maneres, en el cas hipotètic que hagués hagut de fer nit a Piera, el més probable és que s'hagués hostejat allà, ja que en aquells moments era la casa més luxosa del poble.

Il·lustració 55: Casa Sastre, 1936 (Font: viladepiera.cat)

Els esgrafiats originals de Casa Sastre, no són els que podem observar avui en dia. Originalment lluien uns esgrafiats seriatos amb motius geomètrics. Podem distingir tres seccions ben diferenciades: un sòcol empedrat amb dos nivells, i una línia de petites finestres per la planta baixa; una planta noble ja estucada amb unes faixes que delimiten els canvis de planta i uns motius geomètrics que es disposen entre les finestres amb balcó; finalment a la planta superior es veuen uns motius iguals que a la planta noble, però més petits, i unes finestres que es corresponen amb els balcons inferiors exceptuant-ne la primera. Aquesta disposició en tres nivells diferenciats es manté en essència avui en dia, malgrat que ha sofert alguns canvis.

L'any 1943, la mestressa de la casa, Salvadora Piera va encarregar uns nous esgrafiats per la façana de Casa Sastre a l'artista esgrafiador Ferdinandus Serra. Probablement ho va fer moguda per varis factors: per una banda els

Il·lustració 56: Casa Sastre, 2021 (Foto: Martí Coral)

tendències noucentistes del moment. A la planta noble hi veiem representat: un taller de sastreria, un pintor pintant a l'aire lliure, un escultor, un forner, un taller de ceràmica, una pastora amb unes ovelles, i un músic. Son temàtiques bucòliques i pastorals que elogien la vida al camp i les arts. Sobre aquestes escenes principals hi ha escenes més petites a la planta superior on s'hi veuen amoretts amb elements relacionats també amb les temàtiques esmentades d'arts i oficis: com palla, fusta, ovelles, ceràmiques i llibres. Les obertures a la façana estan envoltades de garlandes i motius vegetals, d'igual manera que la planta baixa on hi ha una garlanda correguda que ocupa tot l'ample de l'edifici.

Il·lustració 57: Casa Sastre, 2016 (Foto: infoanoia)

La família propietària de Casa Sastre va decidir restaurar la façana i va contractar un arquitecte per fer de promotor de la restauració. El desig de la família era que la façana lluis com el primer dia: eliminant-ne llacunes, realçant el color perdut dels anys i consolidant el que en quedava. L'arquitecte va revisar la casa i va trobar-hi certs problemes estructurals que comprometien l'estabilitat de l'edifici: la façana s'estava avocant endavant, i la casa s'estava obrint. Per solucionar-ho van col·locar-hi unes plaques a l'interior de l'estuc de façana, enganxades amb unes barres metàl·liques que anaven fins al fons de l'edifici. Aquestes barres

esgrafiats antics eren senzills artísticament parlant, passats de moda i estaven deteriorats; per altra banda, deu anys abans Ferdinandus Serra havia esgrafiat Cal Víctor Riu, una sumptuosa casa d'estiueig que rivalitzava amb Casa Sastre per a ser la casa més rica del poble.

Els esgrafiats que va traçar Ferdinandus es basaven en un programa iconogràfic d'elogi a les arts i els oficis, tot combinat amb una sèrie d'elements propis de l'esgrafiador com motius vegetals, amoretts i garlandes que convergeixen amb les

Durant la tardor i l'hivern de 2019 la façana de Casa Sastre es restaura, intervenció que vaig poder documentar en el treball que vaig realitzar per a l'assignatura de Conservació de Béns Culturals, *La Casa Sastre de Piera*.⁸⁰

Abans de l'any 2019 cap estucador havia intervingut prèviament en la façana des de la creació dels nous esgrafiats de Ferdinandus Serra l'any 1943. Tan sols alguns paletes hi havien intervingut picant alguna zona de l'estucat malmesa i arrebossant-la amb ciment posteriorment.

⁸⁰ Coral, M. (2020). *La Casa Sastre de Piera* (Conservació de béns culturals, Facultat Geografia i Història, UB).

<https://drive.google.com/file/d/1LKf3tp4qhitCkSKCv87D8u6wSFreJ4q/view?usp=sharing>

duen uns tensors que sostenen la façana i eviten que es segueixi obrint. També es van canviar les bigues del sostre, prèviament de fusta, i es van col·locar unes d'acer amb un acabat que imita la fusta. Finalment, es van canviar part de les teules del sostre que s'havien anat trencant amb els anys. Fetes aquestes intervencions de caire estructural, l'arquitecte va contactar amb l'Oscar Martín de Pintures i Estucs Oscar, una empresa de Capellades que es dedica a la creació i restauració d'estucs.

La restauració de l'edifici no era gens fàcil, molts altres estucadors no ho volien fer per la complexitat de la intervenció. Tot i que existeixen fotos antigues de com eren els esgrafiats poc temps després de la seva creació, aquestes no ens mostren tota la façana amb prou nitidesa com per saber de forma exacte com eren les parts perdudes. El fet de que el carrer Jaume Fons sigui molt estret, impossibilita contemplar o fotografiar la façana completa de forma frontal. Conservem també uns cartrons preparatoris d'en Ferdinandus Serra de com havien de ser els esgrafiats de la façana de la casa,⁸¹ no obstant, el fet que sigui un dibuix preparatori no aporta garanties de que realment fossin així els esgrafiats originals. Aquest fet genera un dels molts problemes de la restauració de l'edifici: el fet de no tenir un referent clar amb el que guiar-se a l'hora d'omplir les llacunes. Aquí entra el criteri del restaurador a l'hora "d'inventar" allò que hem perdut, ja que l'encàrrec així ho reclama. Ho pot fer seguint patrons de la pròpia casa o buscant en altres obres de l'artista, que en les proximitats n'hi ha vàries.

Il·lustració 58: Casa Sastre, 2019 (Foto: Martí Coral)

El primer que va fer el restaurador va ser muntar la bastida al llarg de la façana i netejar la façana amb aigua i sabó neutre, un sabó que no fa escuma i no té components àcids que puguin malmetre l'esgrafiats. Posteriorment, com si d'un examen mèdic es tractés, calia determinar quin era el problema que havia causat que parts de la façana es despreguessin. La humitat no era la causant del deteriorament, com es podria inferir en un primer moment. La construcció de l'edifici incloïa una gran base alta de pedra als peus (sòcol) per evitar que la humitat pugés fins al mur de tàpia. De totes maneres, el

morter per l'estuc estava fet amb pols de marbre, material que no conté sal i per tant no es veu afectat pel salnitre. El que va succeir és que els morters es van fer molt tous, i amb els anys es va anar desgastant la capa que feia d'unió entre els dibuixos i la paret, permetent-ne el moviment i com a conseqüència d'aquest, alguns es van clivellar i van caure. Per posar-hi remei i consolidar els esgrafiats es va injectar calç hidràulica líquida als llocs buits i així eliminar les bosses d'aire entre les dues capes i acabar amb el moviment.

Per petició de la família es va repintar la façana. Es va fer amb pintura de silici, un component mineral del vidre. Aquesta pintura destaca per atorgar-li un to mat a tot allò que es pinta. Es va escollir per no donar un efecte de repintat brillant que doni sensació de nou. Una de les principals avantatges que té la pintura de silicat és que no genera una nova capa a sobre de l'anterior, sinó que s'insereix dins de la capa original atorgant-li una mà de protecció. Altres

⁸¹ Annex: 6.4 Annex fotogràfic, fotografia 9, pàg. 60.

tècniques de pintura es van descartar perquè crearien una veladura de calç que adulteraria més l'obra original, i correria el risc de desprendre's amb quatre o cinc anys vista.

Si abans hem comentat que un dels problemes era la falta de referents clars per omplir les llacunes, el principal problema era que els esgrafiats de la façana no eren plans. Els esgrafiats eren ombrejats, amb un relleu aconseguit amb els volums del morter. Repintar la façana suposava la eliminació parcial dels relleus. La solució a la que va arribar l'Òscar Martín va ser ressaltar aquets ombrejats manualment amb un pinzell i una pintura d'un to més fosc per dotar d'ombres i contorn els dibuixos. Arribat a aquest moment el que calia era omplir les llacunes, totes aquestes zones noves es van fer amb un to més fosc perquè es poguessin diferenciar dels dibuixos originals. Un to fosc, que avui en dia, passats més de dos anys, s'ha tornat imperceptible. El primer que es va fer és allargar i duplicar les zones simètriques com les faixes de caràcter geomètric que separen les plantes de la casa. Aquest procés d'omplir buits va ser el més senzill perquè gràcies a la simetria i a la senzillesa de les formes, sabem com anava i com era. Dels dibuixos figuratius que ocupen el gran cos de la façana, la gran majoria és original exceptuant algun detall: una mà, un braç, un colom... La part baixa originalment hi havia un sòcol de pedra que anys enrere va ser arrebossat amb ciment. Es va estucar en aquesta última restauració simulant grans carreus regulars amb un color vermellós similar al de la façana.

La restauració de la façana de Casa Sastre no compleix els preceptes de com ha de ser la restauració moderna segons la Carta de Venècia. Incompleix varis articles com el 9 o el 12,⁸² que ens parlen sobre la recreació de parts perdudes mitjançant la conjectura, o la diferenciació d'elements nous i vells. Les diferències entre aquests, ja eren gairebé imperceptibles en el moment de la restauració; i passats dos anys, ja no es veuen. A més a més, algunes parts perdudes van ser reconstruïdes en base a com l'estucador va imaginar que eren. La restauració tampoc es va documentar degudament, com requereix l'article 15 del tractat, ni resulta reversible per tal de recuperar l'antic estat de l'edifici. Així doncs, avui en dia tenim una façana que resulta molt bonica i lluent, però falsejada.

L'anàlisi de tot plegat resulta complicat, ja que la voluntat dels propietaris de la casa fou aquesta restauració de caire rectora, i l'encarregat per fer-ho fou un professional dels estucs sense la col·laboració de cap restaurador o historiador de l'art. El fet de que Casa Sastre sigui de titularitat privada no eximeix de responsabilitat l'Ajuntament de Piera, que segons l'article 3 de la Llei del patrimoni cultural català, ha de vetllar per la integritat del patrimoni cultural tant públic com privat i ha de dotar de mitjans materials i personals adequats per garantir la conservació, el foment i la difusió d'aquest patrimoni.⁸³

Per acabar, Casa Sastre no es visitable malgrat ser una casa rica i sumptuosa pel que fa als seus interiors que son artísticament significatius, la seva condició de BCIL no obliga a que així ho sigui. Malgrat tot, per la seva rellevància històrica i artística podria ser declarada BCIN si així ho consideressin les autoritats competents. Amb la declaració d'aquesta com a BCIN, seria obligat que obrís almenys quatre vegades al mes, com ens ho indica la ja mencionada llei.⁸⁴ Així doncs, fora bo que des d'iniciativa pública, o privada, es treballés per a aquesta obertura de Casa Sastre, que és una de les joies de la corona del nostre patrimoni.

⁸² ICOMOS. (1964). *Carta de Venècia 1964* - ICOMOS. [icomos.org. https://www.icomos.org/charters/venice_sp.pdf](https://www.icomos.org/charters/venice_sp.pdf)

⁸³ DOGC num.1807, d'11/10/1993, article 3.

⁸⁴ DOGC num.1807, d'11/10/1993, article 30 apartat C.

5- CONCLUSIÓ

El treball aquí conclòs pretenia ser una mirada general a l'estat de conservació del patrimoni pierenc a partir de l'anàlisi arquitectònic dels edificis més significatius de la població. De la mateixa manera que pretenia diagnosticar els principals esculls en la conservació d'aquests. A través de la cerca bibliogràfica, l'estudi *in situ*, les converses amb les fonts orals i l'enquesta, he arribat a les següents conclusions:

Piera és una vila atípica a causa del seu caràcter heterogeni, que deambula entre l'estatus de poble gran i ciutat petita; sense tenir la unió i el sentiment de poble que pugui tenir un municipi més petit, ni els equipaments d'una ciutat més gran. La disgregació territorial de Piera genera realitats diferents a cada barri i poble de la vila difícils de generalitzar. Així doncs, al llarg de la història han anat sorgint edificis que *a posteriori* han resultat susceptibles de ser protegits en indrets, allunyats, diferenciats i amb les seves pròpies vicissituds. Arribats al segle XXI, hem rebut un terme municipal molt extens, amb molts establiments significatius molt allunyats entre si i una densitat de població baixa, generant la ràtio edifici protegit per habitant més alta si la comparem amb municipis de la zona. Aquesta impossibilitat econòmica d'afrontar una protecció activa del patrimoni, s'agreuja si tenim en compte els errors urbanístics comesos als anys 50, 60 i 70 del segle XX; amb la urbanització sense mesura ni planificació dels diferents barris moderns. Aquests errors del passat els estem pagant encara avui, quan gran part dels pressupostos municipals han d'anar destinats a la millora urbanística d'aquestes zones que no gaudeixen ni de clavegueram, ni de bons asfalts, ni de parcs i places. En aquest context, la conservació del patrimoni ha quedat en últim terme, les causes d'això en són varies; des d'una falta d'interès en el patrimoni de la classe política, a un desinterès de la població general. Aquest deriva de la explosió demogràfica de mitjans de segle, en la que va arribar molta població als barris nous de Piera convertint-los en dormitori de Barcelona i el Baix Llobregat; generant així poca participació en les activitats municipals, i poca vinculació amb la cultura, l'art i la història de Piera.

En cap cas tot és culpa d'aquest fenomen social pierenc, l'Ajuntament ha perdut tots els *match ball* patrimonials que ha tingut sobre la taula els darrers anys. Si comptem des de l'any 2000 en endavant, ens trobem amb: la inacció davant de l'abandonament de les xemeneies, els forns i el xalet de la bòbila Ventura; l'oblit de Santa Magdalena de l'Estela, que l'any 1992 tenia sostre i ara ja només en queda una biga; la incapacitat de trobar un acord entre la propietat, l'Ajuntament i la Generalitat, per requalificar els terrenys de la Torre Vermella, acord que hagués evitat l'abandonament de l'edifici; una ordenança laxa que permet vestir de cables façanes esgrafiades de cases de la vila; una actitud poc intervencionista davant de la restauració falsejada de Casa Sastre; i una permissivitat amb la propietat del Castell de Piera, que obre l'edifici a visitants un cop al més quan, com a mínim, ho hauria de fer quatre cops, tal com diu la llei del patrimoni català.

Malgrat que el sostre de Santa Magdalena de l'Estela no es refarà tal i com estava, i els esgrafiats de Ferdinandus Serra no recuperaran la veracitat històrica; encara s'està a temps de revertir molts dels errors comesos al llarg del temps. Però per fer-ho cal voluntat política, cal saber prioritzar el patrimoni que està en perill, i cal replantejar-se si és eficaç tenir una llista de 83 edificis protegits que no gaudeixen *de facto* de protecció real, o reduir-la i protegir de forma activa el patrimoni més significatiu de la vila.

6- ANNEX

6.1 Converses

6.1.1 Conversa amb Joan Albert (maig 2021)

En Joan Albert és un home de Piera, maquinista dels FGC ja jubilat, ha estat molt implicat tota la vida a la televisió local. Els seus pares van ser els masovers de la Torre Vermella, i ell hi va viure fins als 24 anys.

-Sobre la masoveria i la propietat de la casa

El meu pare, Lluís Albert, vivia en una casa entre la carretera i la via del tren, molt a prop de la Torre Vermella. Els masovers d'aquesta van plegar en aquell moment, i l'amo de la casa li va dir al meu pare que no trobava a ningú perquè li cuidés la casa i si volia ser ell. Llavors es va instal·lar amb la meua mare a una casa que hi havia dins de la finca de la torre.

L'amo era Enric Vila, un intendent de l'exèrcit que s'havia enriquit durant la guerra, tenia varies pedreres. Ell vivia a Barcelona amb la seva dona i els seus tres fills. La torre, però, la va construir la família Gross cap al 1915. Ells son els avantpassats dels propietaris de la Torre Solana. La Família Vila es va vendre la casa fa cosa de 30 o 40 anys, i des d'aquell moment que no hi viu ningú de forma continuada, dies puntuals he vist llum allà, però mai s'ha cuidat ni s'ha habitat amb regularitat.

Fa relativament poc la van comprar per fer una hípica, aquest projecte l'Ajuntament el va revocar, de la mateixa manera que va revocar un altre projecte per convertir-ho en un hotel. Ara està a la venda altre cop.

-Sobre la finca, la torre i la seva distribució

És una finca gran amb tres edificis. Es configura a través d'un pati, el pati dels Til·lers, que dona accés a la casa, i a un edifici annex. Aquest hi tenia el garatge i també es feia servir de granja; allà havien arribat a tindre més de setanta porcs. Darrere d'aquest edifici annex hi ha un hort i un altre edifici, on teníem nosaltres la casa. En aquell segon edifici annex hi havia també un magatzem i el celler.

La Torre tenia un soterrani, una planta baixa, una primera planta i unes golfes que no eren habitables. Des del pati, s'accedia a través d'una doble escalinata que portava a un rebedor petit, a la primera planta hi havia quatre habitacions, el menjador, el lavabo i la cuina; a la planta de dalt hi havia més habitacions. A la torre que hi ha adherida a la casa s'hi accedia des de el menjador, i era la glorieta, allà hi havia finestres i sofàs, era un espai per relaxar-se.

Al soterrani s'hi podia accedir des d'una porta del darrere la casa, porta que avui està tapiada, allà hi havia dos despatxos, la habitació i lavabo pel cotxer, una habitació per mals endreços i una sala de jocs on hi havia una taula de ping-pong.

6.1.2 Conversa amb Antoni Escudero (abril 2021)

L'Antoni Escudero és un vilatà gran coneixedor de la història de Piera, ha escrit varis llibres com *Retalls d'història* (1998), o *El terme municipal de Piera* (1981), entre d'altres. Impulsor d'un Centre d'Estudis Pierencs, ha aplanat el terreny per a estudiants, investigadors i interessats

en la història de la nostra vila. Molt amablement ha respòs totes les preguntes que li he plantejat sobre diversos edificis, i a més a més, m'ha obsequiat amb un exemplar de *Retalls d'història*.

-Sobre la Torre Vermella i altres torres d'estineig del primer quart del sXX.

Durant el primer quart del segle XX, molta gent de Barcelona venia a Piera per les aigües. No és que hi hagués un balneari, es creia que les aigües de les fonts de Piera eren molt bones; tant és així que l'aigua de la Font del Prat es va comercialitzar a Barcelona durant uns anys. Aquest fet va provocar que grans famílies barcelonines es construïssin cases bestials a Piera. Cal separar aquestes cases com: la Torre Vermella, la Torre Solana, la de la Vídua Sabaté o Cal Víctor Riu, de les cases nobles ja existents: com Casa Sastre, Cal Martí de l'Estany o Cal Metge Vidal. Aquesta burgesia de Barcelona es relacionaven entre ells, feien trobades a casa dels uns i dels altres. Cal Víctor Riu, o la Torre de la Vídua Sabaté tenien uns jardins versallescos, de fet Manuel Azaña va fer una paella a Cal Víctor Riu.

La Torre Vermella fa anys que està deshabitada, però no està abandonada, de fet està en venta. Val 1.500.000 euros, pots veure les fotos, estan penjades a internet. Està més ben conservada per dins del que m'imaginava, de fora es veu molt deixada. Al costat de la casa hi ha un edifici allargat que era una granja.

-Sobre en Víctor Riu i altres personatges del moment

Aquests homes rics eren esplèndids, un exemple és en Víctor Riu, qui va cedir les terres de l'actual poliesportiu i la piscina, va pagar les escriptures d'aquestes terres, i a més a més; va donar diners perquè s'hi edificués. Actualment, té dedicat un carrer i un parc, no obstant la voluntat del senyor Víctor Riu era que el parc portés el nom del seu difunt fill Josep M^a. Riu i Pla, cosa que no s'ha fet mai. Ell, Jaume Fons i Josep Maria Vidal (Pepus), son personatges importants de primers de segle que no se'ls recorda com mereixen.

-Sobre la Torre Millán

No sé quin any la van comprar les monges, suposo que les reformes les van fer elles. Allà hi van construir un internat, es deia La Moreneta. Acollien nens orfes i fills de firaires que no podien estar sempre a casa. Els nens d'allà sembla que vivien molt bé, la Maria Teresa Delgado va ser la última mare superiora, era una molt bona dona. El 17 de març de 1907 Dionisi Millán va demanar un permís d'obres per fer el clavegueram de la seva torre, que estava en construcció.

-Sobre l'Ajuntament i la seva implicació en la conservació

L'Ajuntament mai ha mostrat interès pel patrimoni, tot el que s'ha fet és per iniciativa privada, com la restauració de Casa Sastre o la de Santa Creu de Creixà; que va ser iniciativa dels veïns de la Fortesa i Can Canals. Al final l'Ajuntament si que va haver de posar mà d'obra, però molts veïns van haver de treballar-hi els caps de setmana o durant la setmana. Al Freixe, hi ha un grafiti des de fa 8 anys que no han netejat.

-Sobre la Bòbila Ventura i la seva casa

Fa quaranta anys encara hi vivien segur, la fàbrica també la van tirar en aquell moment i s'hi van fer els blocs de pisos d'avui dia. Encara hi ha un gran descampat, crec que s'està negociant amb una cadena de supermercats per posar-hi un, ja que els terrenys encara son dels Ventura. Una de les dues torres de la fàbrica, la va fer el vell Gabarró.

-Sobre el Castell de Fontanet

La torre de l'homenatge sembla que la van demolir l'any 1714, quan es va ordenar dinamitar totes les torres dels castells catalans. No les van poder tirar totes perquè eren molts diners, però és possible que la de Piera es destruís en aquest moment. Només queda de la torre original un metre i mig de fonaments. La que es veu avui dia és la nova, que la van fer a principis de segle. En aquest moment van fer la muralla, van aixecar una mica el castell i el van eixamplar una mica per l'altre costat. Les finestres no són originals, cap ni una, sembla ser que les van portar d'un altre lloc, no sé d'on.

-Sobre l'arc del carrer Canigó

Realment s'hauria d'anomenar carrer Muralla, que així s'anomenava abans. Allà hi havia un arc de maons que s'estava a punt de caure. Un dia, sortint amb la bicicleta, vaig veure un home que venia llenya i que tenia allà al terra dos arcs, els vaig reconèixer, eren de les masies de Can Torres (El Bedorc) i Can Torres Mata (Can Claramunt); dues masies que havien enderrocat perquè estaven en molt mal estat. Jo vaig anar a l'Ajuntament, i vaig insistir en comprar aquells dos arcs, perquè es quedessin al poble. Així ho vam fer. Un el vam posar al carrer Canigó i l'altre a Santa Creu de Creixà. Ho va integrar tot l'Albert Bosch.

6.1.3 Conversa amb Vicenç Madrid (maig 2021)

En Vicenç Madrid és un home de Piera de 86 anys, 49 dels quals els va dedicar a treballar a la Bòbila Ventura. Va entrar-hi amb 14 anys l'any 1949, i va sortir-ne, per la porta del darrere, l'any 1998; quan l'empresa va tancar. A principis del 2000, va ser regidor a l'Ajuntament de Piera. Ha col·laborat activament en el teixit associatiu de la vila, en diferents entitats i clubs esportius com el Club Hoquei Piera.

-Sobre la seva feina a la Bòbila Ventura

Vaig entrar-hi amb 14 anys, l'any 1949 llavors, el meu pare ja hi treballava. Un dia, al tornar de l'escola, la meva mare em va dir que el senyor Domingo Ventura volia parlar amb mi. Era el dia següent d'un dijous llarder, a l'escola havíem anat a passar el dia al camp. El senyor Domingo em volia d'aprenent al despatx. Allà ja hi treballaven la Maria Serrandell, que portava els assumptes de la seguretat social. També ho feia el Josep Maria Tarafa. El senyor Domingo era qui portava la comptabilitat de l'empresa. A mi em volia per fer encàrrecs, així doncs, les meves tasques consistien en: anar a l'estació i encarregar vagons de carbó, estar pendent de si arribaven camions per carregar o descarregar... Allà hi feia de tot, més d'un dia m'encarregava de portar els fills del senyor Ventura a l'escola.

Amb 17 o 18 anys, ja em van donar més responsabilitats, m'encarregava de distribuir a la gent i repartir les feines. Van ser aquests tipus de tasques les que vaig fer la major part del temps que vaig estar treballant allà.

-Sobre com era, i com va créixer la Bòbila Ventura

Va créixer molt mentre jo hi treballava, al principi només teníem un forn sota un cobert a la cantonada de La Cantina⁸⁵. Aquell forn el vam anar engrandint, totes les millores les feia l'avi

⁸⁵ La Cantina és un restaurant històric de Piera ubicat a l'Avinguda de la Carretera d'Igualada, xamfrà amb el Carrer Pau Claris.

Gabarró. Ell va ampliar la xemeneia gran, i posteriorment va fer la petita. Per escalfar el forn primer fèiem servir franques i posteriorment vam començar a fer servir el carbó. L'argila del terral la portàvem amb cavalls. Amb l'avenç de la tecnologia finalment per coure els productes als forns ho fèiem amb vagonetes.

Mentre que el forn de la xemeneia gran era rectangular i tenia un recorregut que permetia avançar el producte, els forns de la xemeneia petita, que es van construir amb posterioritat eren circulars i servien per coure els maons i peces refractàries.

Més tard vam incorporar un tercer forn, que estava a la cantonada de l'estació. Aquest el vam fer servir per coure rajoles, malgrat que no estava dissenyat per això, aquest fet ens va portar a haver de llençar moltes rajoles defectuoses. Aquest tercer forn anava amb rails i vagonetes, l'escalfor del forn la conduïem a una sala per assecar el producte, això feia que el forn no tingués una xemeneia gran. Avui en dia encara hi ha els rails de les vagonetes.

Els espais buits entre els forns eren cobertes que fèiem servir per emmagatzemar el material fet i assecar el material que havíem de coure. La manera en la que va créixer la fàbrica era a base d'ampliar les estructures i construir de noves a base de les estructures ja edificades.

-Sobre el final de la fàbrica

Els fills del Domingo Ventura no van saber portar la fàbrica bé, ells van gaudir i van gastar els diners del pare i no massa més. A mi em van acomiadar, després de 49 anys treballant allà. El final va ser molt trist, entre advocats, procuradors i el banc es van quedar els terrenys per quatre quartos. A l'hora d'enderrocar la fàbrica, l'Ajuntament no sabia ni de qui eren els terrenys, jo vaig trucar i em vaig interessar molt perquè no enderroquessin les xemeneies i els forns, així com el xalet dels Ventura. Xalet que no volia ningú, ja que ells ja vivien a Barcelona. En aquell xalet des de que va tancar la fàbrica no hi ha viscut ningú, i fa pena, a l'entrada del poble tenir una casa en aquestes condicions. Durant un temps es va parlar de la possibilitat de convertir el xalet en un museu de la ceràmica, així com construir uns jardins i parcs a l'entorn de les xemeneies.

Només van arreglar una mica part del terreny per construir-hi pisos. Però no han fet res més, i allò s'ha quedat tal i com va quedar després d'enderrocar la fàbrica. No recordo quin any ho van fer, però no va ser immediatament després de tancar.

-Sobre la Torre Millán

Quan el Millán es va vendre la torre la van comprar unes monges franceses, que tenien un col·legi per a nens de famílies desestructurades. Llavors encara era una torre bonica, quan les monges la van vendre, se la volia comprar un home d'aquí Piera, però la parròquia va pressionar per quedar-se-la. El mossèn tenia poc a dir, va ser el Bisbat qui va tramitar la compra, i van ser ells qui la van destrossar. El Bisbat demana molts calers però mai se'ls gasten.

6.1.4 Conversa amb Mossèn Carles Muñiz (març 2021)

En Mossèn Carles Muñiz és rector de Piera des del setembre de 2020, procedent de El Prat de Llobregat, manifesta que els seus coneixements sobre Piera, la seva història, i els seus edificis, encara no son molt extensos i tot just n'està aprenent. Malgrat tot, posa molta

voluntat en ajudar-me i en revisar llibres i documentació que hi ha a la rectoria. També accedeix a deixar-me visitar el temple tantes vegades com ho necessiti.

-Sobre l'edifici de la rectoria

L'antiga Torre del Sr Millan és adquirida per una comunitat de monges a meitats del segle XX. Elles en aquest espai conventual hi ubiquen una escola per a noies joves. Amb l'adquisició de l'edifici per part de les monges reformen la cuina, converteixen l'espai de les quadres en aules i del gran pati de la casa, conserven la meitat; a l'altra meitat hi construeixen una pista d'asfalt per a complementar la zona de lleure. És de suposar que l'arrebossat de la façana i la profunda adequació de l'edifici es faci en aquest moment.

Quan la parròquia adquireix l'edifici hi realitza diverses obres, hi construeix un edifici annex en un racó del jardí. També existia una galeria oberta a la segona planta, que es tanca i es construeix l'ascensor. Malgrat tot, encara conservem elements originals com el penell original i les teules que cobrien la punxa de l'edifici, que es conserva.

-Sobre l'església de Santa Maria de Piera

A l'entorn del 1995 arreglen el terra per posar calefacció i modificar les rajoles i troben diferents tombes d'alguns rectors. La planta és en forma de creu llatina, però l'altar major està un pel inclinat amb la voluntat d'emular el cap inclinat de Crist a la creu. El temple va patir un saqueig un una destrossa l'any 1936, entre les pèrdues, la més rellevant fou la crema de l'antiga imatge del Sant Crist de Piera, de la talla original del XIII conservem una mà i un fragment de la corona d'espines. Després de la crema del Sant Crist, va haver-hi polèmica i debat entre la comunitat religiosa de Piera sobre si era convenient fer una nova imatge imitant l'anterior. Finalment es va decidir que així seria i aquesta còpia va ser inaugurada l'any 1941.

6.1.5 Conversa amb Neus Núñez (abril 2021)

La Neus Núñez ha estat regidora de Pobles, Barris i Festes a l'Ajuntament de Piera entre els anys 2015 i 2020.

-Sobre els barris de Piera i la seva disgregació

A Piera anomenem barris a les urbanitzacions que ens envolten, que son 19, algunes bastant allunyades del centre, com Can Canals, a uns 9km de Piera. Les urbanitzacions més poblades son Can Canals, Can Bonastre, Can Martí i Can Claramunt; que arriben al miler d'habitants cadascuna. Els quatre pobles són els que tenen església pròpia: El Bedorc, Sant Jaume de Sesoliveres, La Fortesa i Ca N'Aguilera; pobles que no tenen ajuntament propi.

Piera és el terme municipal més gran de la comarca de l'Anoia, s'estén en uns 57,3km². Tenim molta població, uns 16.100 habitants i aquesta població augmenta molt al estiu per les segones residències. Històricament aquests barris eren essencialment de segona residència, de gent de Barcelona i rodalia que per pocs diners van poder adquirir una parcel·la i construir-hi amb molt esforç una casa. Avui dia, moltes d'aquestes cases que en un principi eren segona residència, s'han convertit en residència principal.

La problemàtica és la següent: el centre esta molt definit i assentat amb estructures bàsiques com pavelló, escola, piscines i biblioteca. Els barris no tenen aquests serveis, només Can Canals te una escola primària, per la resta han de venir al centre.

Piera ha tingut històricament problemes amb les persones que viuen als barris. Fa 50 anys es van formar aquestes urbanitzacions sota un model especulatiu. Hi havia un gran terratinent, el senyor Josep Junyent, que va comprar terrenys i els va vendre molt bé de preu; la gent es va engrescar, van comprar i molts constructors de Piera van pujar al carro de l'oportunitat. El problema és que no es va urbanitzar bé, i molts anys després encara estem pagant les conseqüències. Hi ha barris molt grans sense urbanitzar, que no tenen serveis de clavegueres i amb asfaltats molt precaris, és lògic i obvi que els habitants dels barris vulguin que els impostos que ells paguen es reverteixin al lloc on viuen. S'han organitzat des de fa molts anys en organitzacions i agrupacions, fins hi tot van fer un partit polític independent que es deia GIAU i es van presentar, sense èxit, a les eleccions del 2015.

Ara mateix existeix una plataforma de barris que agrupa 5 barris, molts altres barris van per lliure, no aconsegueixen agrupar-se. L'Ajuntament ha fet un projecte d'asfaltat, però son plans que es fan en 10-15 anys vista, ens trobem que ara mateix hi ha força barris que estan equipats amb claveguera, però hi altres com Can Canals o Can Claramunt que no tenen clavegueres i funcionen amb pous secs. Per poder tirar endavant el sanejament dels barris i construir clavegueram cal la unanimitat de tots els veïns ja que l'Ajuntament posa un 10% de la obra i el 90% recau sobre els veïns, aquesta dificultat per posar d'acord a tanta gent dificulta la feina, malgrat que a Can Bonastre amb uns 900 habitants es va poder fer. L'Ajuntament fa tot el possible per facilitar el màxim aquest pagament als veïns que es una necessitat i una obligació. La situació és molt complicada en aquest sentit, això dona peu a que no es sentin part del poble. Quan es fan festes populars o esdeveniments culturals, molts no venen. Piera està ben comunicat i a prop de grans ciutats i facilita que es converteixi en una petita ciutat dormitori i la gent faci vida allà. En pobles com La Fortesa o Sant Jaume que es troben més a prop de Sant Sadurní que de Piera, es senten més d'allà que d'aquí. Des de l'Ajuntament intentàvem motivar-los a venir aquí i ajudar-los a que cada barri tingués la seva festa major i que la gent de Piera centre es desplaci també als barris. S'ha buscat sempre una cohesió entre la població, ara que no sempre és fàcil.

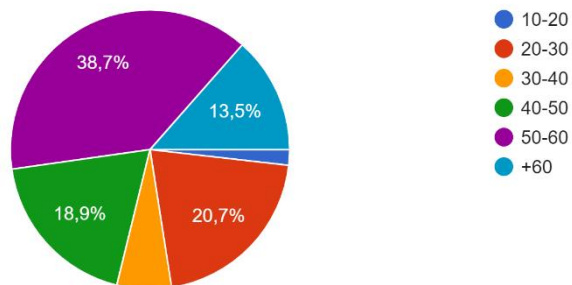
Pràcticament el 95% dels barris i pobles tenen els seus locals socials i les seves associacions de veïns que ajuda molt a aquesta cohesió i ajuda molt a fer barri, amb les seves comissions de veïns i amb les seves activitats culturals i esportives. La majoria tenen pistes esportives i parcs pels més petits. Can Claramunt disposa també d'una petita biblioteca que no ha tingut l'èxit esperat, sovint hi ha demandes que s'implementen i no tenen èxit.

6.2 Resultats de l'enquesta

La següent enquesta ha estat realitzada entre els mesos d'abril i maig de 2021 amb la voluntat de construir una idea aproximada de quina és la percepció que tenen els pierencs i pierenques sobre el patrimoni de la vila. Amb un total de 12 preguntes i una mostra de 111 persones, aquest és un resum dels resultats.

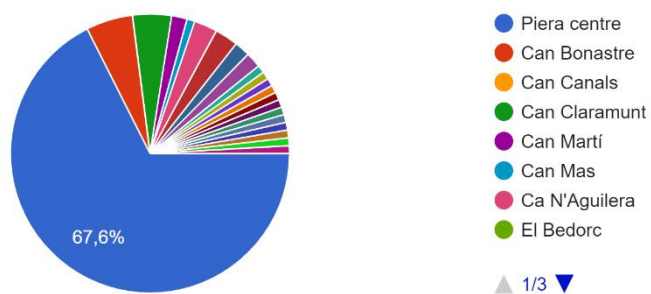
Quina és la seva edat?

111 respuestas

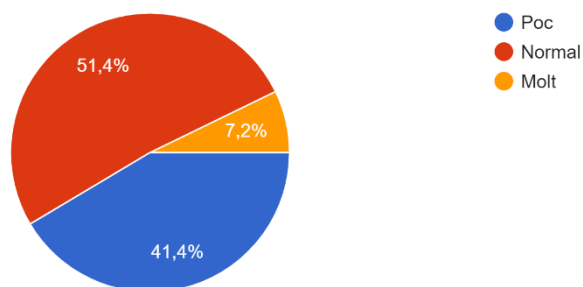
A quina entitat de població viu?

111 respuestas

Quin creu que és el seu nivell de coneixement sobre la història i la cultura de Piera?

111 respuestas

Quin és l'edifici de Piera que més valor històric i artístic té per a vostè?

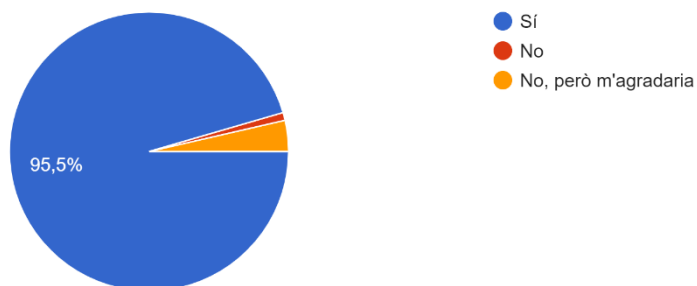
111 respuestas

-Castell de Piera, 54 respostes	48'65%
-Casa Sastre, 26 respostes	23'42%
-Església de Santa Maria de Piera, 24 respostes	21'62%
-Altres, 7 respostes	06'31%

(Foment de Piera, Capella de Josep Aguilera, Bòbila Ventura, Can Sabater)

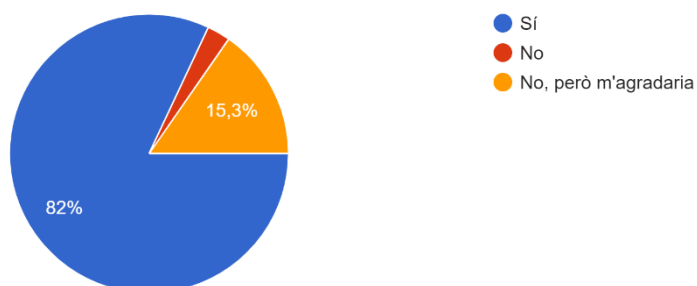
Ha visitat l'església de Santa Maria de Piera?

111 respuestas

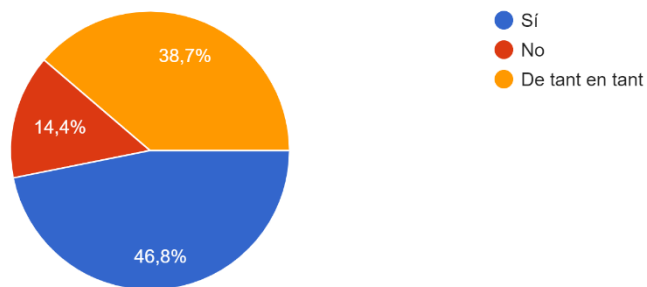
Ha visitat el Castell de Fontanet? (Castell de Piera)

111 respuestas

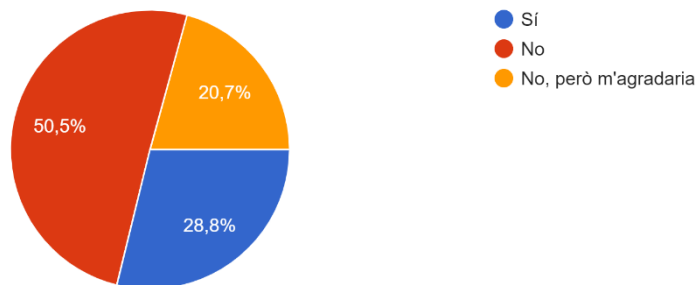
Acostuma a aturar-se a llegir els plafons d'informació que tenen alguns edificis de la vila?

111 respuestas

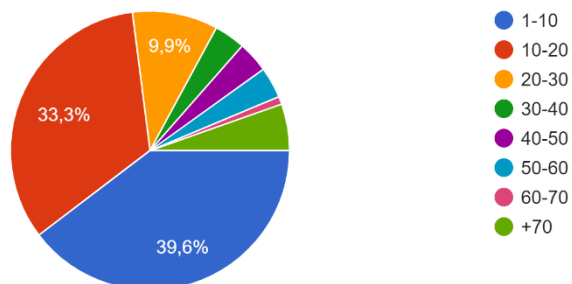
Ha assistit a xerrades o sortides culturals sobre Piera?

111 respuestas

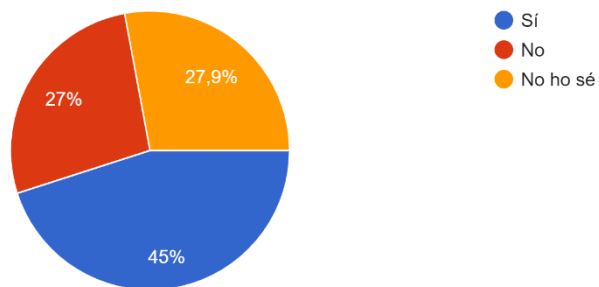
Quants edificis creu que estan protegits pel seu valor històric i/o artístic a Piera?

111 respuestas

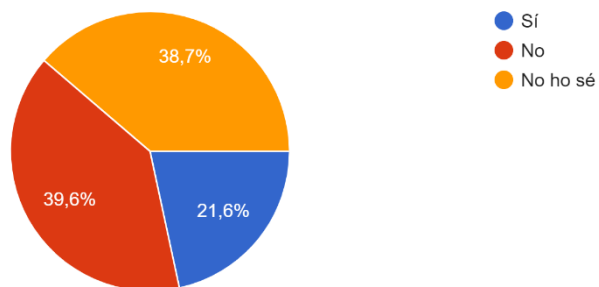
Creu que, en línies generals, l'estat de conservació del patrimoni arquitectònic a Piera és bo?

111 respuestas

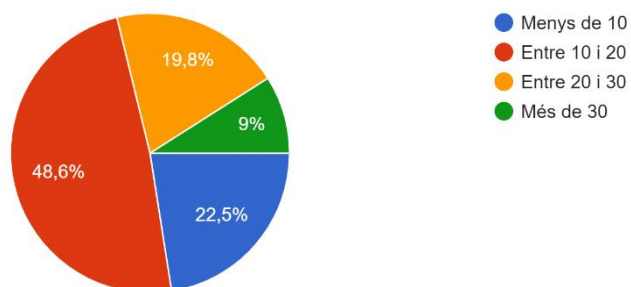
Creu que des de les institucions s'aposta per a una bona conservació i divulgació del patrimoni arquitectònic de Piera?

111 respuestas

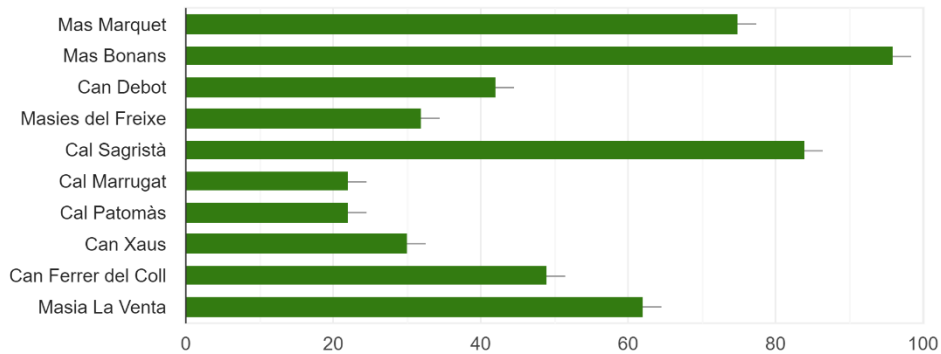
Quantes masies creu que hi ha a Piera? (catalogades i protegides com a BCIL)

111 respuestas

Marqui les masies que coneixi

111 respostes

6.3 Llista del patrimoni catalogat pierenc

	NOM	Grau de protecció	TIPOLOGIA	INDRET	CRONOLOGIA
1	CASTELL DE FONTANET	BCIN	DEFENSIU	PIERA	c. 936
2	CASTELL DE FREIXE	BCIN	DEFENSIU	CTA. PIERA- ST. SADURNÍ	X-XIII
3	CASTELL DE LA VENTOSA	BCIN	DEFENSIU	CASTELL DE LA VENTOSA	XI-XIII
4	SANTA CREU DE CREIXÀ	BCIL	ESGLÉSIA	CAN CANALS – LA FORTESA	XI-XVII-XVIII
5	ST. NICOLAU DEL FREIXE	BCIL	ESGLÉSIA	EL FREIXE	c. 1184-1260
6	ESGLÉSIA DE ST. JAUME	BCIL	ESGLÉSIA	ST. JAUME SESOLIVERES	XII-XVI-XX
7	STA. MAGDALENA DE L'ESTELA	BCIL	ESGLÉSIA	CAN MARTÍ	XIII-XVI-XX
8	CAPELLA D'EN JOSEP AGUILERA	BCIL	ESGLÉSIA	CA N'AGUILERA	c.1910
9	ERMITA DE LA MARE DE DÉU DE MAS BONANS	BCIL	ESGLÉSIA	MAS BONANS	1956
10	ESGLÉSIA STA. MARIA DE LA FORTESA	BCIL	ESGLÉSIA	LA FORTESA	1961
11	ESGLÉSIA DE ST. SEBASTIÀ DEL BADORC	BCIL	ESGLÉSIA	EL BADORC	1966
12	STA. MARIA DE PIERA	BCIL	ESGLÉSIA	PIERA	XII-XVI-XIX
13	CAPELLA DE ST. SEBASTIÀ	BCIL	ESGLÉSIA	PIERA	c.1555
14	SAFAREIG-CASA DE LA VOLTA	BCIL	CASA	PIERA	XIII-XIV
15	CAN BORRULL	BCIL	CASA	PIERA	XIV-XV
16	CA LA PENTINADORA	BCIL	CASA	PIERA	1714-1942
17	CAL VENDRELL	BCIL	CASA	PIERA	1819
18	ARCADA (ANTIC CALL JUEU)	BCIL	PASSATGE	PIERA	?-1984

19	PORTAL D'EN ROMANYÀ	BCIL	PASSATGE	PIERA	1559
20	PLAÇA JOAN ORPÍ	BCIL	PLAÇA	PIERA	XVI
21	PL. JOAN ORPÍ N2	BCIL	CASA	PIERA	?
22	PL. JOAN ORPÍ N3	BCIL	CASA	PIERA	?
23	PL. JOAN ORPÍ N4	BCIL	CASA	PIERA	?
24	FOMENT DE PIERA	BCIL	TEATRE	PIERA	1923-1925
25	CAL GARENY	BCIL	CASA	PIERA	XVII
26	C/ PLAÇA 20-24	BCIL	CASA	PIERA	?
27	CAL GELONCH	BCIL	CASA	PIERA	1835-1900
28	CASA SASTRE	BCIL	CASA	PIERA	XVIII-XIX-XX
29	CAL SAGRISTÀ	BCIL	CASA	PIERA	1905
30	CAL METGE VIDAL	BCIL	CASA	PIERA	XVI
31	C/ DOCTOR CARLES 8	BCIL	CASA	PIERA	?
32	CAL MARTÍ DE L'ESTANY	BCIL	CASA	PIERA	XVIII-XX
33	CAL FLO	BCIL	CASA	PIERA	1902-1978
34	CAL TORRES	BCIL	CASA	PIERA	XX
35	CAL VÍCTOR RIU	BCIL	CASA	PIERA	XVIII-XX
36	CAL SANAHUJA	BCIL	CASA	PIERA	1903
37	CA L'AMERICANO	BCIL	CASA	PIERA	1912
38	CAL PELAGALLS	BCIL	CASA	PIERA	c.1850
39	CAL PEPUS DE LA LLORENÇA	BCIL	CASA	PIERA	XX
40	C/ ST CRISTÒFOL-11 SETEMBRE	BCIL	CASA	PIERA	XX
41	TORRE VÍDUA SABATER	BCIL	CASA	PIERA	1917
42	CASA ROVIRA	BCIL	CASA	PIERA	XVIII
43	CASA CANALS	BCIL	CASA	PIERA	1929
44	LA BÒBILA	BCIL	INDÚSTRIA	PIERA	1917
45	RESIDÈNCIA MERITXELL	BCIL	CASA	PIERA	?
46	CAL SALVET	BCIL	CASA	PIERA	XIII-XIV
47	CA L'ARCÍS	BCIL	MASIA	CAN BOU	XVIII
48	CAN SARDÀ	BCIL	MASIA	ST. JAUME SESOLIVERES	XVII-XVIII
49	HOSTAL CAN BONASTRE	BCIL	MASIA	CAN BONASTRE	XVII
50	CAL JANA	BCIL	MASIA	PIERA	XVIII
51	EL PORTELL	BCIL	MASIA	EL PORTELL	XVI
52	CAN CANALS	BCIL	MASIA	CAN CANALS	?
53	CASA CA N'AGUILERA	BCIL	CASA	CA N'AGUILERA	?
54	CAN BONANS	BCIL	MASIA	CAN MUSSARRO	XV-XX

55	CAN BONASTRE	BCIL	MASIA	CAN BONASTRE	XVIII-XIX
56	LA CASA BLANCA	BCIL	MASIA	CAN BOU	XVI-XVII
57	CAN FERRER DEL COLL	BCIL	MASIA	EL BEDORC	XIV
58	CAN FONTANELLES	BCIL	MASIA	CA N'AGUILERA	XVII-XIX
59	MAS MARQUET	BCIL	MASIA	PIERA	XVII-XIX-XX
60	MASIA LA VENTA	BCIL	MASIA	CAN MUSSARRO	?
61	CAVES PAGÈS ENTRENA	BCIL	INDÚSTRIA	ST. JAUME SESOLIVERES	XIX-XX
62	FÀBRICA CAL ROMEU	BCIL	INDÚSTRIA	EL BEDORC	XX
63	CAN DEBOT	BCIL	MASIA	CAN MUSSARRO	XV
64	MASIES DEL FREIXE	BCIL	MASIA	EL FREIXE	XVIII
65	MAS VALENCIÀ	BCIL	MASIA	CAN BOU	1673
66	MASIA CA L'ALMIRALL	BCIL	MASIA	LA FORTESA	1659
67	CA N'AMAT DEL SAMUNTÀ	BCIL	MASIA	ST. JAUME SESOLIVERES	1606
68	CAN BORRÀS	BCIL	MASIA	EL BEDORC	1800
69	CORRAL DEL MAS	BCIL	MASIA	LA GRUA	1900
70	CAN FERRIOL	BCIL	MASIA	CAN MUSSARRO	1717
71	MAS FIGUERAS	BCIL	MASIA	CAN CANALS	1900-1940-45
72	CAN FRANCESC-MASET DE GRAELLS	BCIL	MASIA	LA FORTESA	?
73	CAL MARRUGAT	BCIL	MASIA	LA FORTESA	1722
74	CAN PATOMÀS	BCIL	MASIA	LA FORTESA	1748
75	LES PLANES	BCIL	MASIA	CAN BOU	XIX
76	CAN RIBAS	BCIL	MASIA	CAN BOU	XVII
77	CAL SAGRISTÀ	BCIL	MASIA	CA N'AGUILERA	XIX
78	LA TORRE DE VALENCIÀ	BCIL	MASIA	CAN BONASTRE	1240
79	SANTA CREU DE BAIX	BCIL	MASIA	LA FORTESA	XIX
80	CAL SELVA	BCIL	MASIA	LA FORTESA	XVII
81	CASA GRAN CAN SOTERAS	BCIL	MASIA	PIERA	?
82	CAN XAUS	BCIL	MASIA	CAMÍ CAP A CASTELLOLÍ	1752
83	TORRE VERMELLA	BCIL	CASA	PIERA	1915

6.4 Annex fotogràfic

Fotografia 1: Canaletes de plàstic per cobrir cablejat al carrer Sant Bonifaci 44, 2021 (Foto: Martí Coral)

Fotografia 2: Els cables van per dins de la façana de Casa Sastre, 2021 (Foto: Martí Coral)

Fotografia 3: Desperfectes en l'esgrafiament de Cal Víctor Riu, 2021 (Foto: Martí Coral)

Fotografia 4: Restes del segon temple de Santa Maria de Piera, 2021 (Foto: Martí Coral)

Fotografia 5: Santa Maria de Piera, c.1940 (Foto: Arxiu de la parròquia de Piera)

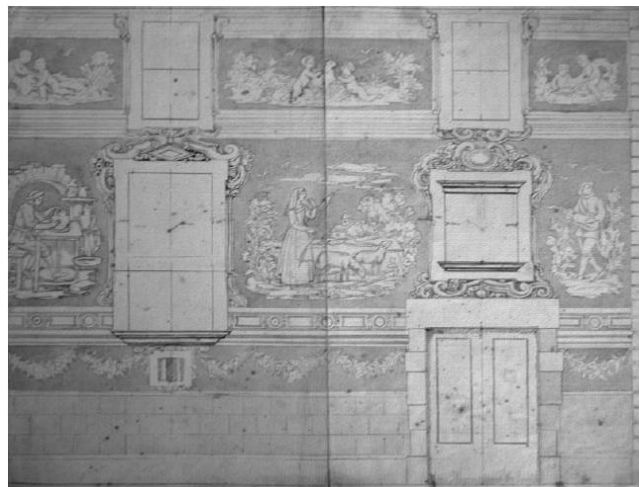
Fotografia 6: Pintura de Sant Joan Mata i la Mare de Déu del Remei (autor desconegut), Capella del Roser, Santa Maria de Piera, 2021 (Foto: Martí Coral)

Fotografia 7: Escultura la Mare de Déu del Remei (autor desconegut), Capella del Roser, Santa Maria de Piera, 2021 (Foto: Martí Coral)

Fotografia 8: Antiga talla gòtica del Sant Crist de Piera, abans del 1936 (Foto: santcrist.cat)

Fotografia 9: Cartrons preparatoris pels esgrafiats de Casa Sastre, c.1940 (Foto: David Galí)

7- BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

7.1 Bibliografia

- AA.VV. (1995). *El Sant Crist de Piera*. Ajuntament de Piera.
- Andreu de Palma de Mallorca, P. (1942). *Santa María de Piera, Notas Históricas*. Tallers Tipogràfics Pere Bas Vic.
- Casadevall, J., Mestre, F., Poch, J., & Pujol, G. (2015). *Patrimoni arquitectònic Piera*. Ajuntament de Piera.
- Casals, A., Corberó, M., Sabaté, F., & Santacana, C. (1999). *Història de Piera*. Pagès Editors.
- Díaz-Berrio, S. (1976). *Conservación de monumentos y zonas monumentales*. Secretaría de Educación Pública, México.
- Escudero, A. (1998). *Retalls d'història* (Engrunes ed., Vol. 1). Romanyà Valls.
- Estrada, G., & Asensi, R. M. (1997). *Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya: L'Anoia* (Vol. 7). Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura.
- Horcajo, M. (2018). *Catàleg de béns protegits* (POUM Piera). Ajuntament de Piera
- Lacuesta, R. (2016, maig). Ferdinandus Serra Sala, escultor, esgrafiador y restaurador de monumentos (Barcelona, 1905–1988). *Papeles del Partal*, 8, 89–103.
- Llongueras, M., Ferrer, P., Campillo, D., & Martín, A. (1981). Enterrament campaniforme a la Cova de la Ventosa (Piera, Anoia). *Ampurias*, 43, 97–111.
- Muñoz, O., Albertí, X., & Fortià, J. M. a. (2016). *Tècniques Constructives, Arquitectura tradicional*. GRETA.
- Olivares Llopart, J. (1946). *El Castillo de Piera y los Palacios de Barcelona* (2.ª ed.). Autopublicació.
- Parròquia de Piera & Ajuntament de Piera. (1991). *1941-1991 50è aniversari de la nova imatge*. Tallers gràfics Cuscó.
- Ripoll Masferrer, R. (2006). *Cases de poble. Evolució, arquitectura i restauració dels nuclis rurals* (Arquitectura tradicional ed., Vol. 2). Brau Edicions.
- Ripoll Masferrer, R. (2016). *Elements de la casa tradicional* (Eines i feiners ed., Vol. 6). Brau Edicions.
- Ruiz Alonso, R. (2015). Cuestiones de terminología en torno al procedimiento artístico del esgrafiado y sus variantes técnicas. *De Arte*, 14, 22–37.
- Ruiz Gil, J. A. (2005). *Crear y Crear: El patrimonio cultural en la encrucijada de la globalización*. Universidad de Cádiz.

-Silvestre, J. M. ^a. (1998). *Els Trinitaris 1205-1835 i les Trinitàries a Piera*. Religioses Terciàries Trinitàries de Mallorca.

-Torras i Ribé, J. M. ^a. (1993). *La comarca de l'Anoia a finals del segle XVIII*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

-Tugores, F. (2016). *Introduccion Al Patrimonio Cultural*. Trea.

7.2 Webgrafia

-ACN. (2021, 21 març). Els veïns dels Hostalets de Pierola voten en la consulta sobre l'ampliació de l'abocador de Can Mata. *El Punt Avui*. Consulta, juny 2021.

<https://www.elpuntavui.cat/societat/article/5-societat/1942494-els-veins-dels-hostalets-de-pierola-voten-en-la-consulta-sobre-l-ampliacio-de-l-abocador-de-can-mata.html>

-Ajuntament de Piera. (s. d.). *Piera per descobrir, Història*. viladepiera.cat. Consulta abril de 2021. <http://www.viladepiera.cat/la-vila/piera-per-descobrir/historia>

-Ajuntament de Piera. (s. d.). *Piera per descobrir, Recorregut arquitectònic*. viladepiera.cat. Consulta abril de 2021. <http://www.viladepiera.cat/la-vila/piera-per-descobrir/recorregut-arquitectonic>

-Barris Piera. (2018, 4 novembre). *Informació sobre Barris Piera* [Pàgina de Facebook]. Facebook. Consulta juny 2021 <https://www.facebook.com/groups/1410926209049414/>

-Carnicer, A., & Grimal, S. (2021, 2 maig). Queixes pel cablejat telefònic a les façanes que embruta i fa malbé el patrimoni. *CCMA*. Consulta maig de 2021. <https://www.ccma.cat/324/queixes-pel-cablejat-telefonica-a-les-facades-que-embruta-i-fa-malbe-el-patrimoni/noticia/3093744/>

-Castells Catalans - Piera. (2010). castellsatalans.cat. Consulta juny 2021. <https://castellsatalans.cat/imatges/Piera.pdf>

-Coral, M. (2020). *La Casa Sastre de Piera* (Conservació de béns culturals, Facultat Geografia i Història, UB). Consulta juny 2021. <https://drive.google.com/file/d/1LKf3tp4qhitCkSKCvb87D8u6wSFreJ4q/view?usp=sharing>

-Fundación Telefónica. (s. d.). *Problemáticas y posibles soluciones en torno a la gestión sostenible del patrimonio*. telos.fundaciontelefonica.com. Consulta abril de 2021. <https://telos.fundaciontelefonica.com/archivo/numero105/problematicas-y-posibles-soluciones-en-torno-a-la-gestion-sostenible-del-patrimonio/>

-González Yunta, F. (2007). *La técnica tradicional del esgrafiado con mortero de cal, un recurso publicitario actual*. I Jornada nacional de investigación en edificación, Madrid. Consulta maig 2021. <http://oa.upm.es/3787/1/yunta-M5.pdf>

-ICOMOS. (1964). *Carta de Venecia 1964 - ICOMOS*. icomos.org. Consulta abril 2021. https://www.icomos.org/charters/venice_sp.pdf

- Laboratorio de Arqueología y Arquitectura de la Ciudad. (2016). *Conservación y restauración del patrimonio histórico arquitectónico y arqueológico*. eea.csic.es. Consulta abril de 2021. <https://www.eea.csic.es/laac/investigacion-laac/conservacion-y-restauracion-del-patrimonio-historico-arquitectonico-y-arqueologico/>
- LLEI 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català (DOGC núm. 1807, d'11.10.1993). Consulta març 2021. https://cultura.gencat.cat/web/.content/dgpc/arxius_i_gestio_documental/07_marc_normatiu/static_file/llei_09_1993.pdf
- Masía venta. Masía 1173m2 construidos y 46.894m2 terreno! en Piera. (2021). *Habitaclia*. Consulta maig 2021. <https://www.habitaclia.com/comprar-masia-venta-en-1173m2-construidos-y-46894m2-terreno-piera-i13139000001218.htm?f=&st=8&geo=p&from=list&lo=55>
- Mora Vergés, A. (2012, 14 abril). *Santa Magdalena de l'Estela, Piera*. Relats en català. Consulta maig de 2021. <https://relatsencatala.cat/relat/santa-magdalena-de-lestela-piera/1038355>
- Ordenança (15) municipal reguladora de la col·locació d'antenes, aparells de climatització i altres elements assimilables a les façanes. Consulta maig 2021. <https://seu-e.cat/ca/web/piera/govern-obert-i-transparencia/accio-de-govern-i-normativa/normativa-plans-i-programes/ordenances-reguladores-i-reglaments>
- Ordenança (29) municipal reguladora de la concessió d'ajuts extraordinaris per a la rehabilitació de façanes i d'instal·lació d'ascensors dels edificis inclosos dins l'àmbit delimitat pel Pla de Barris de Piera. Consulta maig 2021. <https://seu-e.cat/ca/web/piera/govern-obert-i-transparencia/accio-de-govern-i-normativa/normativa-plans-i-programes/ordenances-reguladores-i-reglaments>
- Piso en venta en calle Doctor Carles. (2021, 9 abril). *Idealista*. Consulta maig 2021. <https://www.idealista.com/inmueble/89159644/>
- Redacció. (2020, 30 novembre). Decenas de activistas por la vivienda ocupan la sede de Haya Real Estate. *La Vanguardia*. Consulta maig 2021. <https://www.lavanguardia.com/vida/20201130/49808988787/decenas-de-activistas-por-la-vivienda-ocupan-la-sede-de-haya-real-estate.html>
- Redacció. (2021, 4 juny). L'Ajuntament de Piera suma 8,5 milions d'euros del seu romanent al pressupost d'enguany. *Infoanoia*. Consulta juny 2021. <http://infoanoia.cat/lajuntament-piera-suma-85-milions-deuros-romanent-pressupost-denguany/>
- Terán Bonilla, J. A. (2004). Consideraciones que deben tenerse en cuenta para la restauración arquitectónica. *Conserva*, 8. Consulta abril 2021. http://www.patrimoniocultural.gob.cl/dinamicas/DocAdjunto_631.pdf